

ÜNİTENİN KONULARI

4.1. 1774-1914 YILLARI ARASINDA OSMANLI DEVLETİ'NDE YAŞANAN SIYASI GELİŞMELER

4.2. OSMANLI DEVLETİ'NE YÖNELİK STRATEJİK TEHDİTLER

4.3. OSMANLI DEVLETİ'NDE DEMOKRATİKLEŞME FAALİYETLERİ

4.4. DARBELER VE OSMANLI SIYASI HAYATINA DARBELERİN ETKİLERİ

ÜNİTENİN KAZANIMLARI

- 1774-1914 yılları arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerine gösterir.
- Osmanlı Devleti'nin siyasi varlığına yönelik iç ve dış tehditleri analiz eder.
- Tanzimat Fermanı, İslahat Fermanı ve Kanun-ı Esasi'nın içeriğini küresel ve yerel siyasi şartlar bağlamında değerlendirendir.
- 1876-1913 arasında gerçekleştirilen darbelerin Osmanlı siyasi hayatı üzerindeki etkilerini değerlendirendir.

Ünite Tanıtım Videosu

KAVRAMLAR

- Kanun-ı Esasi
- Şark Meslesi
- Meşrutiyet
- Mecelle
- Ferman
- İttifak
- Fırka
- Darbe

4.1 / 1774-1914 YILLARI ARASINDA OSMANLI DEVLETİ'NDE YAŞANAN SİYASİ GELİŞMELER

Gök Açı!
Kirim'in Rusya
tarafından
ilhakı

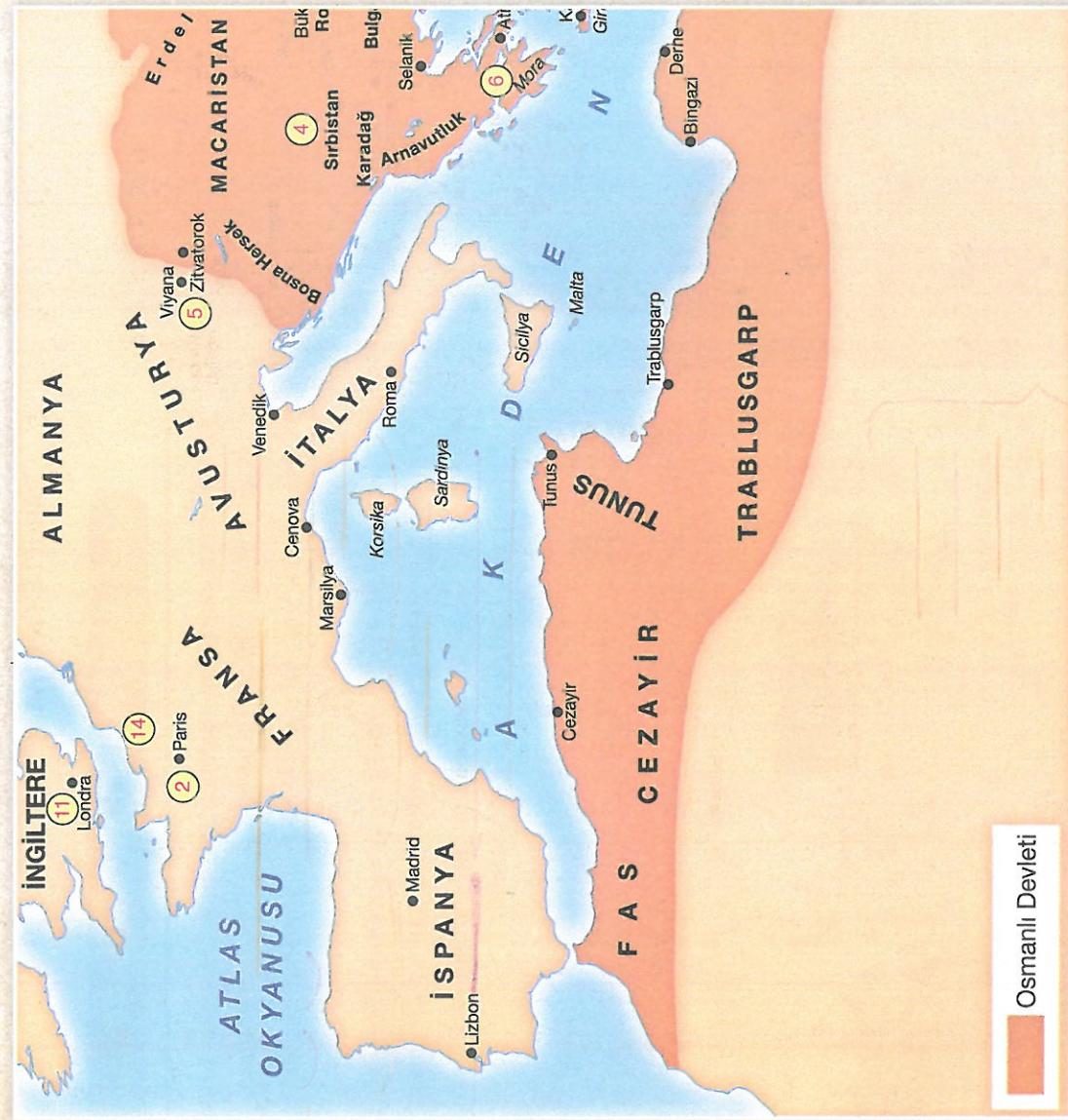
Fransız
İnhilali
*Kangjjerlefer
acisnocan neden
önemü!*

Yas
Antlaşması
*Açılış devletler
çalışmalarını öne*

1
1783

2
1789

3
1792

Sırp
İsyanı
Hungerford'tan
neden öncesi? 4

1804

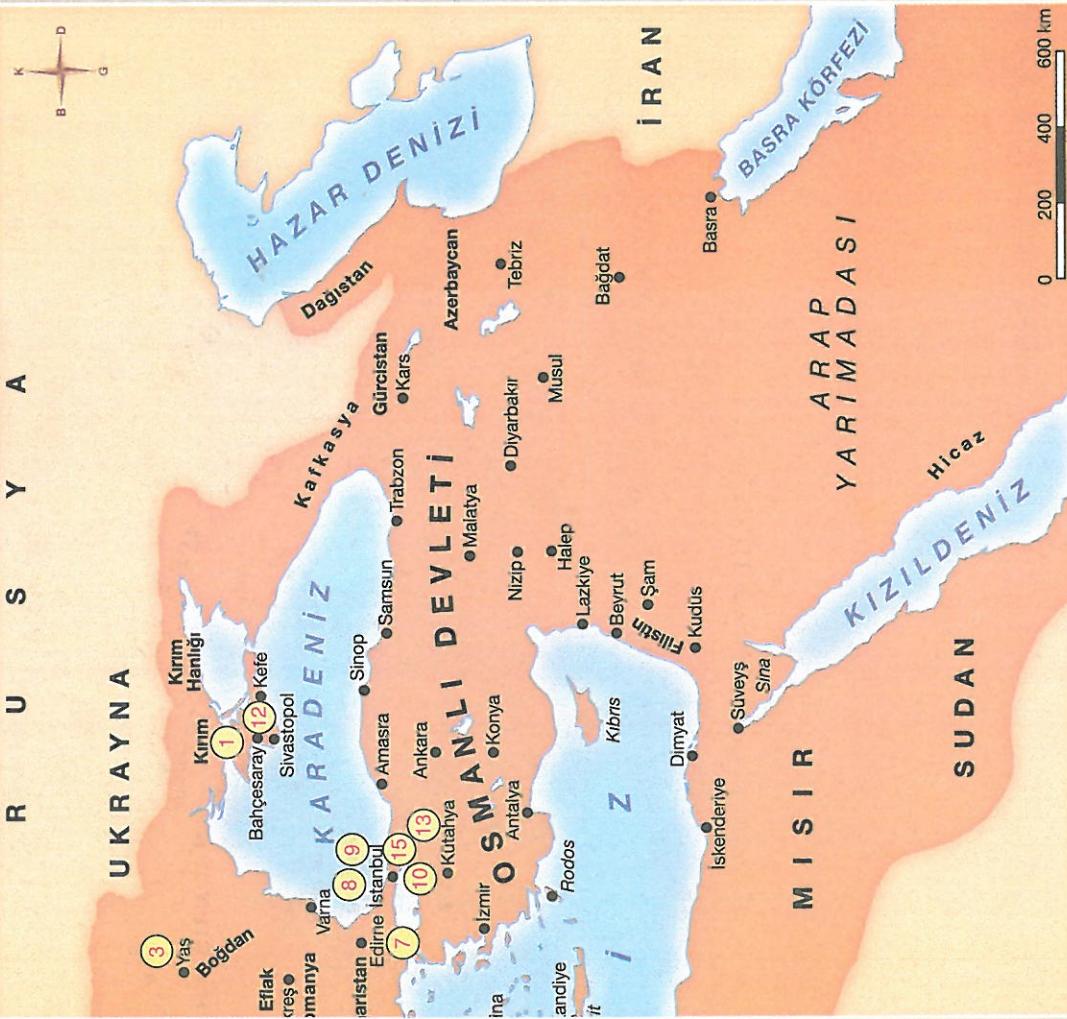
Viyana
Kongresi
Avr. devletleri
eçisinden önceki
önceliği?

1815

Rum
İsyanı 110
İsmi nelerdir? 6

1821

R U S S Y A

Osm. Dev. 7
Osmanlı
Furtoğlu açılarından
Edine
Antlaşması

1829

Osm. Dev. 8
İç işleriyle
acılıcılığı
Hünkar
Iskelesi
Antlaşması

1833

Balta
Limani
Antlaşması
Osm. Dev. 9
ve ekonomik
danışma
1838

1839

Tanzimat
Fermanı
Cizik, Beyazit
etkinliklerin
öncesi?

Osm. Dev. 10
Uluhâzır
asla den öncesi

Kırım
Savaşı 111
Rusya, Osm. Dev.
Avr. Dev. arasındaki
önceliği?

12

Londra
Boğazlar
Sözleşmesi
Osm. Dev. 11
Uluhâzır
asla den öncesi

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DENGİ STRATEJİSİ (1774-1914)

Sonelâti önceliği büyük finâma
Kırılganın
Befâlesi

Osmâni-Rus
Savaşı

16
1877-1878

Berlin
Antlaşması

17
1878

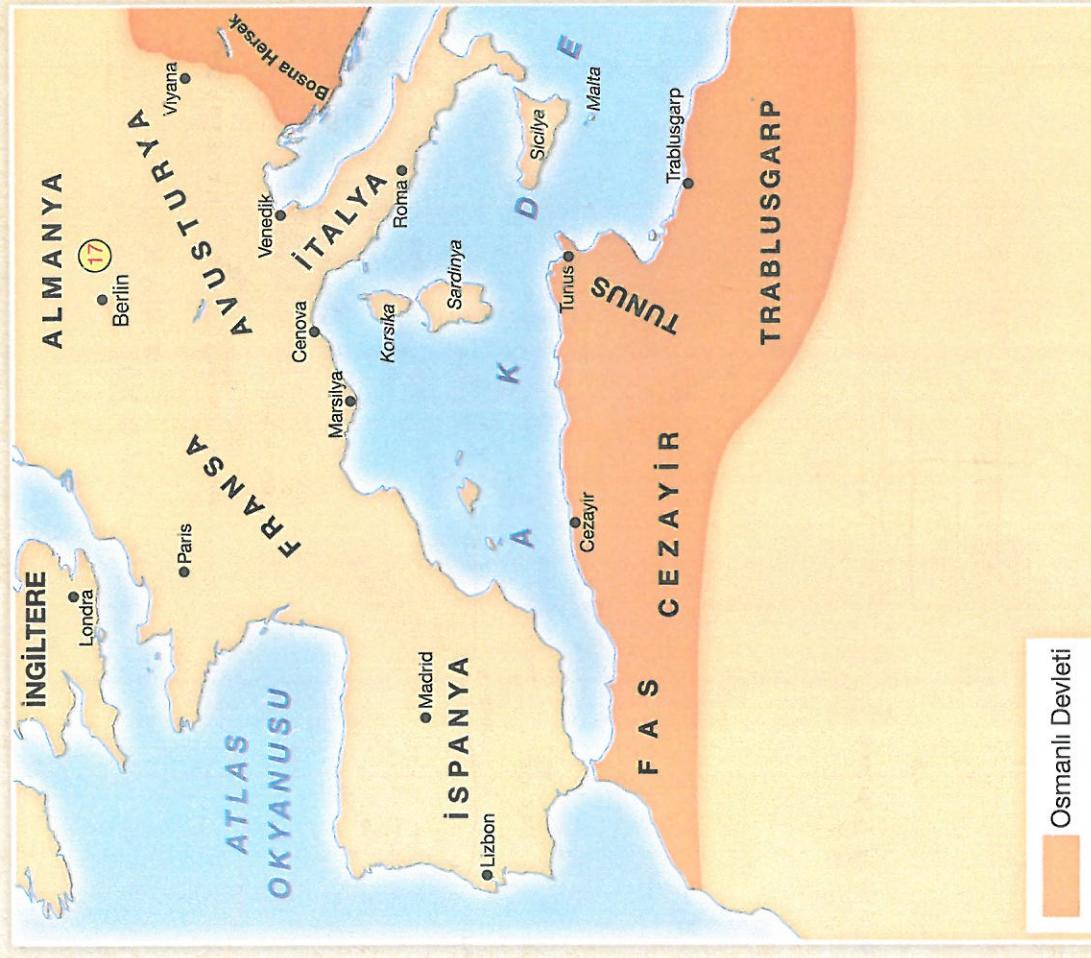
Düyün-i
Umumiye
İdaresinin
kurulması

18
1881

II. Mesrutiyetin
ilâni

19
1908

1. Hançî Aleviyyâ
Pervîzînîye Gâbi'î
Mâniîsiye Gâbi'î
Sistemi

Harita 4.2: XVIII. yüzyıl sonlarından XX. yüzyıl başlarına Avrupa ve Osmanlı Devleti

İstiklal Marşının
Balkanlar'da Nüfus Turf-
tona Çıkışı ve Balkanlar'ın
Toprakları'nın Fethi

Balkanlar'da Nüfus Turf-
tona Çıkışı ve Balkanlar'ın
Toprakları'nın Fethi

İstiklal Marşının
Harekâtle Oluştu

II. Balkan
Savaşı

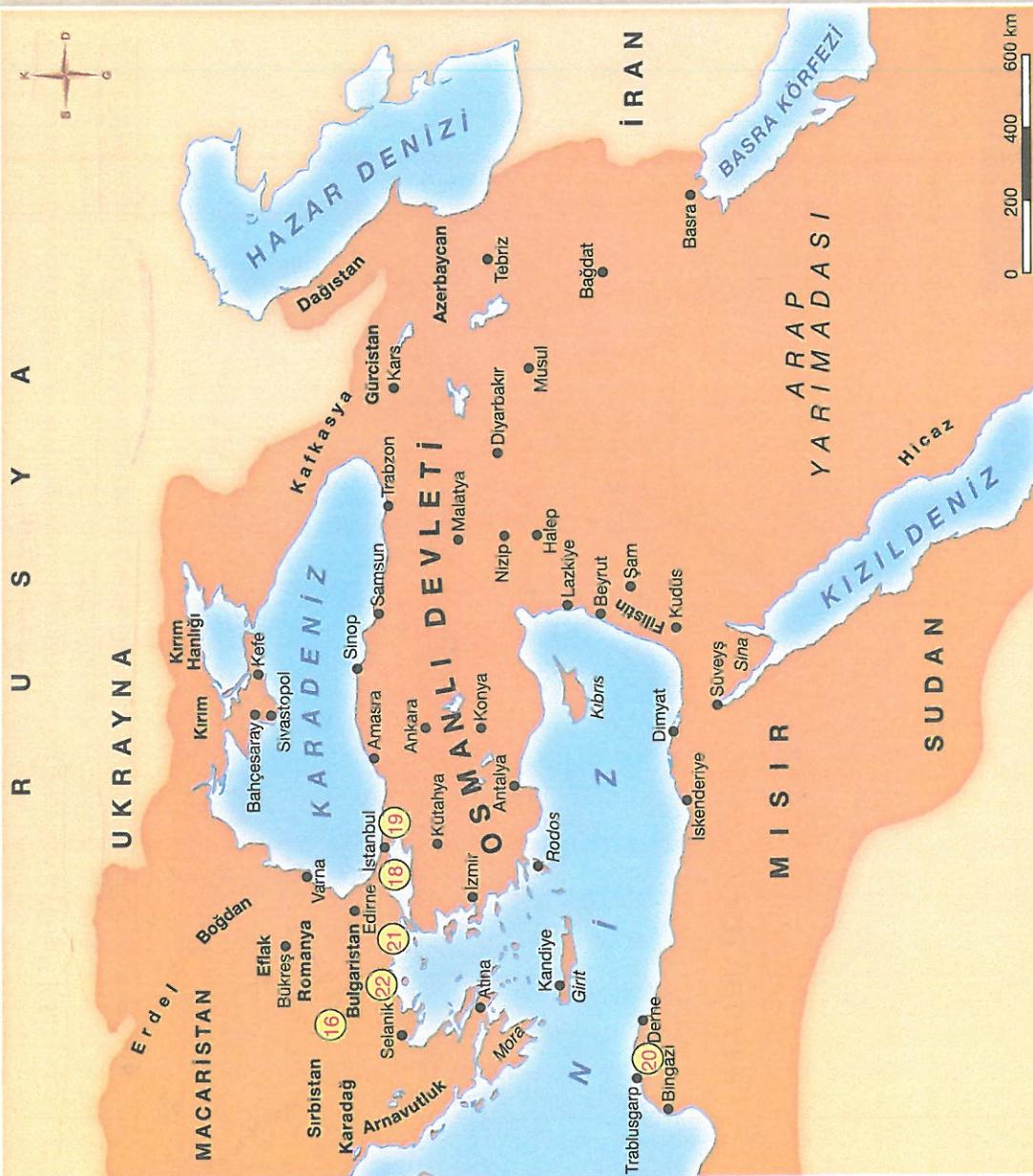
22
1913

I. Balkan
Savaşı

21
1912

Trablusgarp
Savaşı

20
1911

4.2. OSMANLI DEVLETİ'NE YÖNELİK STRATEJİK TEHDİTLER

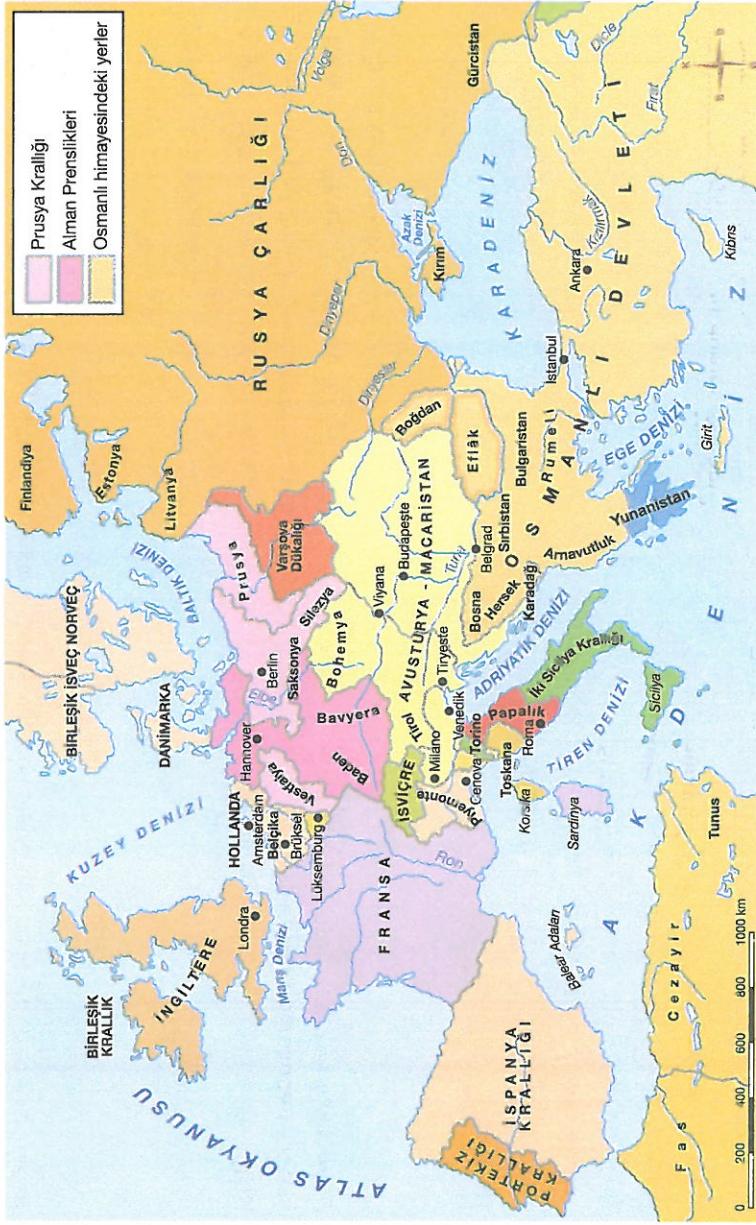

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin siyasi varlığına yönelik ne gibi tehditler söz konusu olabilir?

4.2.1. XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti ve Stratejik Rakipleri

FRANSAA

Fransa'da, intilâl sonrasında sancılı dönemlerden sonra 1848 yılında cumhuriyet yönetimine geçildi. İçte siyasi otoriteyi sağlayan Fransa (Harita 4.3), sömürgecilik faaliyetlerine ara vermeden devam etti. Ancak sömürgecilik faaliyetlerinde İngiltere'nin gerisinde kaldı. Napolyon'un Misir'i işgalî ile bozulan Osmanlı-Fransa ilişkileri, bu dönemin başında yeniden düzeldi. Ama Fransa, zaman zaman Rusya ile gizli anlaşmalar (1807 Tilsit Antlaşması gibi) yaparak Osmanlı Devleti alehinde faaliyetlerde bulundu.

İNGİLTERE

İngiltere XIX. yüzyılda da dünyanın en güçlü devleti konumundaydı. Dünyanın her yerinde sömürgeleri vardı. Milliyetçilik akımlarına destek veriyordu. Çünkü çok ulusal imparatorlukların parçalanması İngiltere'nin, sömürge bölgelerini daha da genişletmesine ortam hazırlayacaktı. İngiltere'nin dış politikası bu sömürge bölgelerini koruma üzerinedir. XIX. yüzyıl başında Rusya'nın yayılmış politikası karşısında sömürge yollarının güvenliğini açısından Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü savunuyordu. Ancak dönemin sonlarına doğru Almanya ve İtalya'nın genişlemesine karşı ittifaklar kuruldu. İngilizler, özellikle Almanya'ya karşı ittifak arayışları içerisinde girdi. İngilizler, Rusya'ya yanlarına cekebilmek amacıyla Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü savunmakta vazgeçerek Rusya'yi Balkanlar üzerindeki emellerinde serbest bırakıltı.

AVUSTURYA

Avusturya XIX. yüzyıl başlarında eski gücünden oldukça uzak bir görünümdeydi. Fransız İhtilali ile yılın miliyetçilik akımı, çok uluslu yapısından dolayı bu ülkeyi de etkiledi. Diğer yandan Rusların Balkanlar üzerinde uyguladığı Panslavizm politikası ve dönemin sonlarına doğru siyasi birliğini tamamlayan Almanya'nın Pangermeniz politikaları Avusturya'yı iyice rahatsız etti.

RUSYA

Rusya'nın sıcak denizlere inme politikası XIX. yüzyılda da devam etti. Bundan dolayı yine Osmanlı Devleti ile sık sık savaşıtı. Bir yandan Boğazlara egemen olmak isteyen Rusya, diğer yandan Panslavizm politikası ile Balkanlarda da hâkimiyet kurmaya çalıştı. Balkanlarda Osmanlı hâkimiyetinde bulunan uluslararası Osmanlı Devleti aleyhine kuşattı. Rusların Boğazlara egemen olmak istemesine Ingiltere ve Fransa, şiddetle karşı çıktılar.

İTALYA

İtalya, 1870 yılında Piyemonte Krallığı etrafında siyasi birliğini tamamladı. Gelişen sanaysine ham madde ve pazar arayışına yönelerek sömürgeci bir politika izlemeye başladı. Bu doğrultuda Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki topraklarına göz dikti. Ancak aynı bölgede emelleri bulunan Ingiltere ve Fransa ile siyasi sorunlar yaşadı.

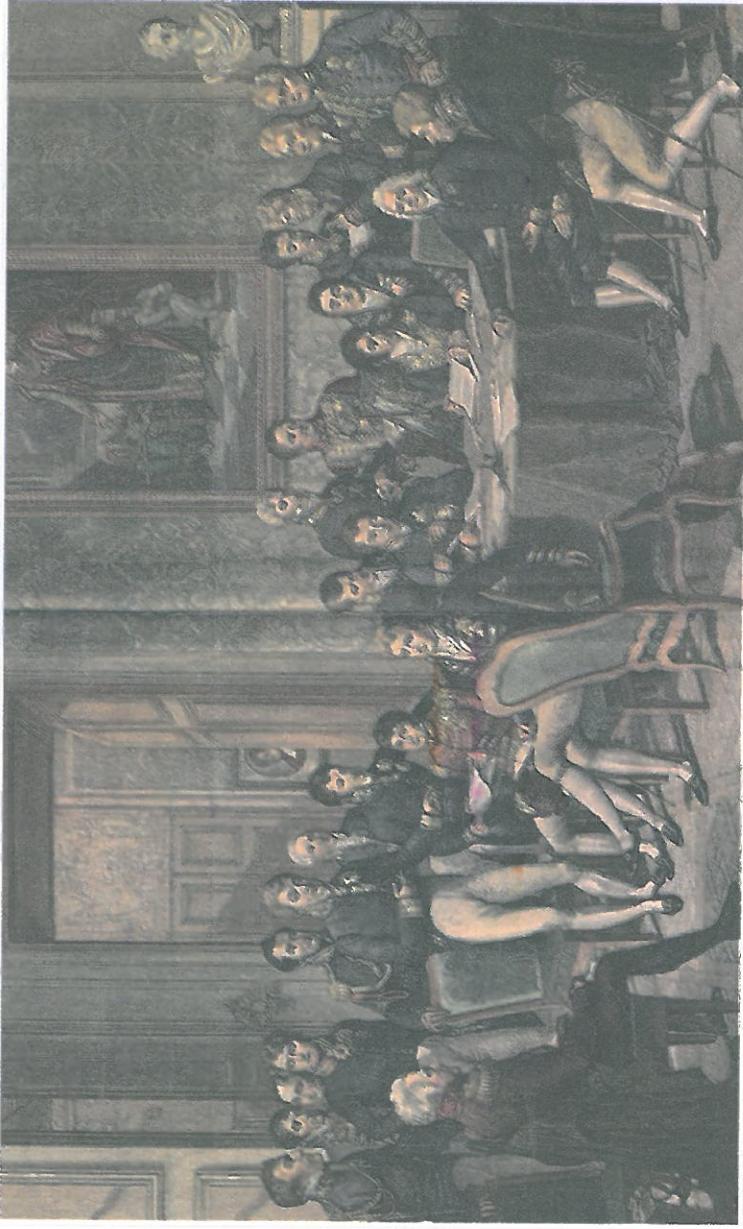
ALMANYA

Almanya 1871 yılında Prusya Krallığı etrafında siyasi birliğini tamamladı. Bu nedenle sömürgecilik reabetinde de gec kaldı. XIX. yüzyılda sömürge bölgelerinin büyük bir kısmının İngiltere'de olması, Almanları bu sömürge bölgelerini ele geçirmeye yönlitti. XIX. yüzyılın sonlarında İngiltere, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü koruma politikasından vazgeçti. Bunun üzerine Osmanlı Devleti, Almanya'ya yakınlık duymaya başladı. Bu durum, Almanya'nın da Çıkarlarına uygundu. Almanya, İngiltere'nin Hindistan yolunu kesmek için caba harcamaya başladı. Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü savunur gibi görünenekere kendisine ekonomik ve siyasi çıkar sağlama çalıstı.

Siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan büyük sıkıntıları içinde bulunan Osmanlı Devleti için XIX. yüzyıl oldukça sancılı bir dönemi. Devlet, XVIII. yüzyılda büyük toprak kayipları yaşamaya rağmen XIX. yüzyıl başlarında hâlâ oldukça geniş topraklara sahipti. Ancak bu dönemde Osmanlı Devleti'ni bekleyen ciddi tehlikeler vardı. Bunlardan başlıca Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik akımı ve Rusların Panslavizm politikasıydı. Diğer yandan Sanayi İnkılabı sonrasında ivme kazanan ham madde ve pazar rekabeti, Osmanlı Devleti'ni yer altı ve yer üstü kaynaklarına sahip olmak isteyen Avrupali büyük devletlerin Şark Meselesi'ni gündeme getirmelerine neden olacaktı.

Empyeralist devletlerin yayılmacı politikaları karşısında varlığını korumak isteyen Osmanlı Devleti, XVIII. yüzyılda askeri ve teknik alanlar başta olmak üzere birçok alanda istihattar yaptı. Büyük devletlerin çıkışlarından yararlanarak dengе siyaseti izledi. Bazen Rusya'ya karşı İngiltere ve Fransa bazeн dengе İngiltere ve Fransa'ya karşı Rusya ile ittifak kurdu.

1789 Fransız İhtilali'nin neticesinde ortaya çıkan milliyetçilik akımı, şokulu olan ve monarşile yönetilen devletleri (Avusturya, Rusya, Prusya, İngiltere, Osmanlı Devleti gibi) olumsuz etkiledi. Diğer yandan 1804'te Fransa'da Napolyon İmparator olunca Avrupa'da egemenlik alanını genişletmek isted. Bu yüzden 1804 ile 1815 yılları arasında diğer Avrupa devletleri ile savaşlar yaptı. Bu savaşlar Fransa'nın yenilgisiyile sonuçlandı. Fransız İhtilali sonrasında etkili olan milliyetçilik akımından etkilenecek istemeyen ve monarşik yapılarını koruma çabasında olan Avrupa devletleri, bu savaşların sonuçlarını değerlendirmek amacıyla 1815 yılında Viyana Kongresi düzenledi (Görse 4.1). Osmanlı Devleti'nin katıldığı bu kongrede daha çok İngiltere, Rusya, Avusturya ve Prusya devletleri etkili oldular.

Görse 4.1: Viyana Kongresi, renkli gravür [Ressam: Jean-Baptiste Isabey (Jön Batist izabe), Kaliforniya Üniversitesi Kütüphanesi-ABD]

Kongre sonrasında Avrupa devletleri çıkarlarını korumak için bazı kararlar aldılar. İlk olarak Napolyon Savasları nedeniyle bozulan Avrupa sınırlarını yeniden belirlediler. Ancak bu sınırlar çizilirken din, dili ve millet unsuru dikkate alınmadı. Bu yüzden Avrupa'da barış ve huzur ortamı sağlanamadı. İngiltere, Rusya, Prusya ve Avusturya, kurdukları bu düzeni koruyabilemek için aralarında bazı anlaşmalar yaptılar. Viyana Kongresinden Yunan İsyani ve Navarin Baskını'na kadar geçen bu dönemde (1815-1827) Avrupa tarihinde yeniden kurmak anlamında "Restorasyon Devri" adı verildi.

Kongreye katılan dört devlet Avrupa'daki mevcut durumu devam ettirmeye ve Fransız İhtilali'nin etkilerinden kendilerini korumaya çalışıltılar. Metternich (Metternik) sistemi denen bir politika oluşturdu. Metternik sisteme göre Avrupa'nın neresinde bir ayaklanma çıkarıltıktan birlikte hareket edilecek ve Fransız İhtilali'nin getirdiği milliyetçilik ayaklanmalari bastırılacaktı. Ancak Avrupa devletleri, milliyetçilik akımına karşı ortak karar almalarına rağmen Yunan İsyani sırasında ikiyüzü dövranarak isyana destek verdiler.

Viyana Kongresi'nde ortaya çıkan diğer bir konu ise Şark Meselesi (Doğu Sorunu) oldu. Rusya, hasta adam dediği Osmanlı Devleti'nin bir an önce ortadan kaldırılmasına yardım etti. Ancak Avrupa devletlerinin Şark Meselesi'ne bakış açıları farklıydı. Bu devletlerin çoğu, Osmanlı Devleti'nin kendi gücüyle ayakta duracağına inanıyordu. Osmanlı Devleti'nin uygun olmayan bir zamanda yıkılması, kendi aralarında büyük çatışmalarla yol açabilirdi. İngiltere ve Fransa gibi ülkeler, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü savundular.

Şark Meselesi genel olarak XIX. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün korunması, ikinci yarısından itibaren Osmanlı topraklarının paylaşılmaması anlamında kullanıldı.

XIX ve XX. yüzyılda, Osmanlı toprakları büyük Avrupa devletlerinin küresel güç mücadelerinin yapıldığı bir alana dönüştü. Öncelikle Sanayî İnkilabı sonrası ortaya çıkan ham madde ve pazar rekabeti Afrika kıtasını cazip hale getirdi. Bu yüzden Afrika kıtasına yönelen küresel güçler, Osmanlı Devleti'nin muhtemel dağılma-sı durumunda Kuzey Afrika topraklarına göz diktiler. Bu doğrultuda Fransızlar; 1830'da Cezayir'i, 1881'de Tunus'u; İngilizler 1881'de Misir'i; İtalyanlar ise 1911'de Trablusgarp'ı işgal ettiler.

Vorumlayınız

Şark Meselesi

XVIII. yüzyıldan itibaren Avrupa devletleri, Osmanlı Devleti'ni istila etmeye, iktisaden kullanmaya ve Hristiyan tebaayı ayaklandırmaya çalıştılar. Osmanlı Devleti'nin ortadan kaldırılması amacıyla Yakin Doğu ve Orta Doğu için yürütülen bu faaliyetler, kısaca "Şark Meselesi" olarak adlandırılmışlardır. (...) Fransa, İngiltere, Almanyâ-Avusturya ve Rusya gibi devletlerin gerek birbirlerine karşı üstünlik sağlamak gerekse Osmanlı topraklarını sömüremek veya Osmanlı Devleti'nden ticari-iktisadi çıkarlar elde etmek maksadıyla güttükleri Şark Meselesi'nde; özellikle XIX. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Rusya'nın istila siyaseti ile diğer Batılı devletlerin istismar siyaseti etkili oldu. Şark Meselesi çerçevesinde Boğazlar ile Yakin ve Orta Doğu'daki çıkarlarını korumaya çalışan Batılı devletler zaman zaman aralarında anlaşsalar da genellikle Rusya'nın Osmanlı topraklarından tek başına istifade etmesine mâni olmak maksadıyla Türklerle ittifak oluşturdukları veya Türklerle yardım ederek kendi çıkarlarını korumak istediler.

Mustafa Küçük, Şark Meselesi Çerçevesinde ve İkinci Meşrutiyet'e Kadar Olan Döneme Osmanlı Devleti'nin Siyasi Vaziyeti, Osmanlı Ansiklopedisi, C 2, s. 51-57 (Kısaltılmıştır.)

Şark Meselesinin temel hedefi nedir? Açıklayınız.

4.2.2. Rum İsyani ve Sonuçları

Osmanlı Devleti'nde sahip oldukları haklara bakıldığından Rumlar, Osmanlı egemenliği altındaki diğer milletlere göre ayrıcalıklı bir yapıya sahipti. Osmanlı devlet yönetiminde görev alabilme için Müslüman olma zorunluluğu olmasına rağmen Rumlara dîvan tercümanlığı, Eflâk ve Boğdan voyodalıkları gibi siyasi görevler verildi. Ekonomik açıdan da son derece rahat bir konumda olan Rumlar genellikle deniz ticaretyle uğraşır, zengin olanları ise çocuklarını Avrupa'da okutuları. Dolayısıyla sahip oldukları haklara bakıldığından Rumların Osmanlı Devleti'ne karşı isyan etmelerini gerektiricek herhangi bir sorun görülmemektedir. Ancak Fransızlar milliyetçilik düşüncesini dîn ve ticaret hürriyetine sahip olan Rumlar arasında yaymaya başladilar. Diğer yandan Rum milliyetçilerinin kurduğu Etnik-i Eterya Cemiyetinin çalışmalarları ve Rumların Megali ideâa fikrini gerçekleştirmek istemeleri Osmanlı Devleti'ne yönelik isyanların başlamasında etkili oldu (Görsel 4.2) Bazi Avrupalı devletler, Rumları eski Yunan uygarlığını yaratınan torunuları olarak gördüler ve Rumları destekledileri Rusya ise Balkanlarda etkin konuma gelmek ve sıcak denizlere inmek için Rumlara destek oldu.

Görsel 4.2: Papaz Germanos'un Ayas Lavra Manastırında Yunan bayrağını kutsaması /Ressam: Teodoros Vryzakis (Teodoros Vryzakis), Atina Ulusal Galerisi-Yunanistan]

Rum İsyancılar olarak 1820'de Eflak'ta basıldı ancak isyan, Osmanlı Devleti tarafından kısa sürede bastırıldı. 1821'de Mora'da baslayan Rum İsyani ise kısa sürede büyük oldu. Avrupalılar Rum İsyancılarına büyük destek verdi. Bunda Rönesans'la birlikte eski Yunan uygarlığını yeniden ligi duyan Avrupalı devletlerin, Rumlara "Helen Çocukları" gözü ile bakmalarının payı büyütüktü. Dolayısıyla Rumlar âdetâ Avrupa'nın şımarık çocuğu hâline geldiler. Bu yüzden Rum İsyancılar Avrupa'da büyük ligi ile karşılandı. Rumlara yardım için Avrupa'dan Mora'ya bir çok gönüllü geldi. İsyancılarla İngiliz bankaları para, Ruslar ise silah yardımında bulundu.

Osmanlı Devleti'nde yeni kaldırılan

Yeniceri Ocağı'nın yeri tam doldurulamamıştı. Bu nedenle Osmanlı kuwerteliyi isyanı bastıramadı. Dönemin padişahı Sultan II. Mahmut, Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'dan yardım istedi. Kavalalı Mehmet Ali Paşa bu yardım karşısında Sultan II. Mahmut'tan Mora ve Girit valiliklerinin kendisine verilmesini talep etti. Bu isteği kabul edilince Mehmet Ali Paşa, oğlu İbrahim Paşayı Mora ya isyanı bastırmak için gönderdi. Mısır'dan gelen askeri yardım sayesinde Osmanlı Devleti, Rum İsyancılarını bastırdı (1822).

Rum İsyancılarının bastırılması üzerine İngiltere, Fransa ve Rusya harekete geçtiler. Rumlara bağımsızlık verilmesini istediler. Osmanlı Devleti bu isteği kabul etmedi. Bunun üzerine İngiliz, Fransız ve Rus donanması, Mora kuyularına geterek Navarin Limanı'nda bulunan Osmanlı ve Mısır donanmalarını yaktı (1827) (Görsev 4.3). Aynı zamanda Ruslar, Osmanlı Devleti'ne savaş açtı. Ruslar doğuda Erzurum, batıda ise Edirne'ye kadar ilerleyince zor durumda kalan Osmanlı Devleti barış istedi. 1829'da Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Edirne Antlaşması imzalandı.

Edirne Antlaşması'na göre;

- Yunanistan bağımsız oldu.
- Eflak, Boğdan ve Sırbistan'a avrupalılar yerildi.
- Tuna Nehri ağzındaki adalar Rusya'ya bırakıldı.
- Rus ticaret gemilerinin Boğazlardan serbestçe geçiş kabul edildi.
- Osmanlı Devleti, Rusya'ya savaş tazminatı ödedi.

Görsev 4.3: Navarın Savaşı tablosu (Ressam: Vladimir Kosov, Askerî Tarih Müzesi-Rusya)

Eğerlendiriniz

Edirne Antlaşması'nın sonuçlarını Osmanlı Devleti açısından değerlendirdiniz.

Felsefe Antlaşmaları (yorumu)

Osmalı Devleti'nden bağımsızlığını kazanan ilk azınlık Edirne Antlaşması ile Yunanistan oldu. 3 Şubat 1830'da Londra'da yapılan görüşmeler sonucu Yunanistan Krallığı resmen kuruldu. Bu durum diğer Balkan ulustarını cesaretlendirecek onların da isyan çıkarmalarına ortam hazırladı. Edirne Antlaşması, Osmanlı Devleti'nin Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan sonra imzalandığı en ağır antlaşma oldu. Yunanistan'ın bağımsız olması ve Mora'nın elden çıkışması ile Akdeniz'de dengeler değişti. Bu dengenin ıngiltere lehine değiştigini ileri süren Fransa, 1830'da Cezayir'i işgal etti. Böylece Osmalı Devleti Kuzey Afrika'daki önemli bölgelerinden birini kaybetti. Bu gelişme Avrupa devletleri arasında süregelen sömürgecilik rekabetinin artık Osmanlı topnaklarına sıçradığının da göstergesi oldu.

4.2.3. Kırımlı Savaşı ve Paris Antlaşması (1853-1856)

Rusya, sıcak denizlere inmek ve Balkanlarda etkin hâle gelmek amacıyla Osmalı Devleti'ndeki gelişmeleri yakından takip ediyordu. Ancak Osmalı Devleti'nin yapmış olduğu reformlar Avrupa devletleri ile yakın ilişkiler kurması ve ordusunu modernleştirmesi Rusya'yı rahatsız etmeye başladi. Bu reformlar, Rusya'nın tarihî politikalara engel olabildi. Bu nedenle Rusya, Osmalı Devleti'nin güçlenmesine fırsat vermeden harekete geçti. Rus Çarı I. Nikola, Osmalı Devleti'nin işlerine müdahale etmek için kutsal yerler konusunu gündeme getirdi. Kudüs ve Filistin gibi yerlerdeki Ortodoks kiliseleri için geniş haklar istedi. Osmalı Devleti bunu iç meselesi sayarak reddetti.

Kutsal Yerler Sorunu

Kudüs, Osmalı hükümdaryetine girdiği 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar tarihinin en çalkantısız dönemlerinden birini yaşadı. Bununla birlikte, 19. yüzyilda Osmalı Devleti'nin düşar olduğu çöküş alametlerinin en belirgin yansımalarının görüldüğü coğrafya Kudüs'tü (...). Kudüs'ün dini konumu, 19. yüzyılda yaşanan uluslararası çatışmalardan bahane olarak kullanılmaya oldukça müsaitti. Özellikle Protestant İngiltere ve Katolik Fransa ile Avusturya gibi Batı Avrupa güçlerinin karşısında kendine rol bigmeye çalışan Rusya'nın Ortodoksluğu bir güç devşirmeye aracı olarak kullanması Kudüs'ü uluslararası çatışmalardan görünür alanına getirmiştir. Literatüre "Kutsal Yerler Sorunu" olarak giren ve Kudüs'teki kutsal mekanlar üzerindeki hak iddialarına dayanan bu problem asıl itibarıyla Çar I. Nikola ile III. Napolyon arasındaki politik çatışmanın bir formu olarak gelişiyordu. Bu süreçte Kudüs'teki kutsal mekanlar büyük devletlerin birbirlerini öncüp tartıştığı, kamuyollarını aite ettilikleri mekânlarla dönüştürülmüştü.

İbrahim Özcoşar, Osmalı Kudüsünde Ecnebi Kilise Arazilerinin Vergiden Muafiyeti Meselesi, Beytülmakdis Araştırmaları Dergisi, C 18, S 2, s. 16-20 (Kısaltılmıştır.)

- Rusya'nın kutsal yerler sorunu ile yakından ilgilenmesinin sebepleri neler olabilir? Belirtiniz.

Mescid-i Aksa, Kubbe-i's-Sahra ve Gevresi-Kudüs

Kutsal bölgelere yönelik reform talebinin reddedilmesi, Osmanlı Devleti'ni parçalamak için fırsat kılan Rusya'yı harekete geçirdi. Ruslar, Eflâk'ye Boğdan'ı işgal etti. Ömer Pasa komutasındaki Türk ordusu Silistre'de Rusları yenilgiye uğrattı. Ancak bu başarılı kalıcı olmadı. Ruslar Tuna'yı geçerek Silistreyi aldı. Savaş esnasında İngiliz ve Fransız gemileri İstanbul'a kadar geldi. Rusya bu duruma tepki göstererek ani bir baskınla Sinop'taki iki parçalık Osmanlı doğanmasını yaktı. Bu durum karşısında Ingiltere ve Fransa, Osmanlı Devleti ile bir ittifak antlaşması yaparak Rusya'ya savaş ilan ettiler (1854). Diğer yandan Rusya'nın Balkanlara yerleşmesinden endişe duyan Avusturya da, Osmanlı Devleti'nin yanında yer aldı. Rusya, Eflâk ve Boğdan'dan çekilmek zorunda kaldı. Yine İngiliz, Fransız ve Osmanlı kuvvetleri Kırım'a asker çikardılar. (Harita 4.4). Bu sırada İtalya siyasi birliğini sağlamak için İngiltere ve Fransa'nın destegine ihtiyaç duyuyordu. Müttefik devletler Kırım'da Sivastopol şehrini ele geçirince Rusya barış istemek zorunda kaldı.

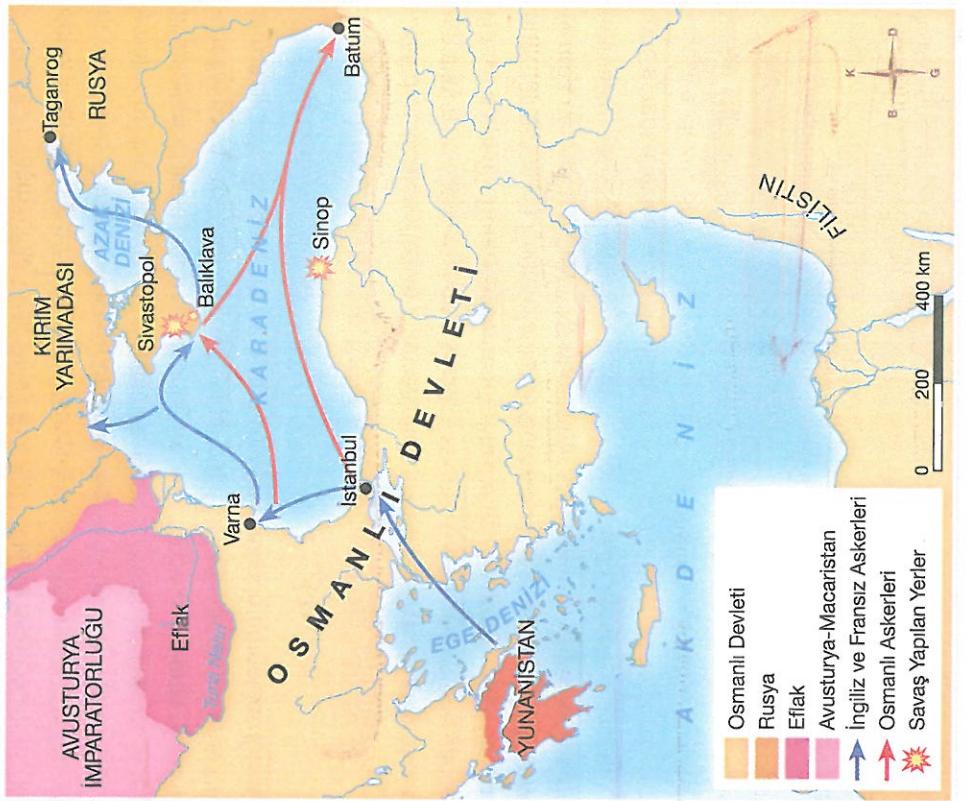
Kırım Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti ile Rusya'nın durumunu görüşmek ve barış şartlarını belirlemek amacıyla Paris Konferansı düzenlendi. Konferansa Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa, Piyemonte Hükümeti ve Rusya katıldı. Konferans sonrasında Paris Antlaşması imzalandı (1856).

Paris Antlaşması'nın bazı esasları şunlardır:

- Osmanlı Devleti; Avrupa ülkesi sayılacak, Avrupa hukukundan yararlanacaktır. Osmanlı Devleti'nin top- rak bütünlüğü, Avrupa devletlerinin garantisinde olacaktır.
- Karadeniz, tarafsız hâle getirilecek, sadece ticaret gemilerine açık tutulacak, Osmanlı Devleti ve Rusya Karadeniz'de savaş gemisi bulundurmayacak ve tersane kuramayacaklardır.
- Eflâk'ye Boğdan, özerk bir yönetim sahip olacaktır.
- Osmanlı Devleti'nin Paris Konferansı sırasında ilan ettiği İslahat Fermanı, Avrupa devletlerince dikkate alınacak ve Osmanlı'lı işlerine karışılmayacaktır.

Değerlendiriniz

Osmanlı Devleti'nin Paris Antlaşması'na göre Avrupa hukukundan yararlanması ve toprak bütünlüğüünün Avrupalı devletlerce garantiye alınmasının devletin egemenlik hakları açısından değerlendiriniz.

Harita 4.4: Kırım Savaşı haritası (1853-1856)

Kırım Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti ile Rusya'nın durumunu görüşmek ve barış şartlarını belirlemek amacıyla Paris Konferansı düzenlendi. Konferansa Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa, Piyemonte Hükümeti ve Rusya katıldı. Konferans sonrasında Paris Antlaşması imzalandı (1856).

Paris Antlaşmasının yorumunu (diğerlerinden farklılığı)

4. Ünite

Paris Antlaşması ile İngiltere ve Fransa, Akdeniz'deki çıkarlarını korudular. Boğazların kaplanması ile Akdeniz ticaretini ve sömürge gelerini Rusya'ya karşı güvende tuttu. Ayrıca Avrupa devletleri İslahat Devleti'ni nedenyile Osmanlı Devletinin iç işlerine karışmaya devam etti. Rusyanın Osmanlı Devleti üzerindeki emellerine bir süre engel olmaları Paris Antlaşması ile Rusya, Küçük Kaynarca Antlaşmasıyla kazandığı avantajları kaybetti. Toprak bütünlüğünün Avrupalı devletlerin garantisinde olması, Osmanlı Devleti'nin artık kendini koruyamayacak durumda olduğunu gösteriyordu. Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'de donanma bulunu duramayacak olması Rusya ile birlikte yenik devlet muamelesi görmesine neden oldu.

4.2.4. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi)

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa'da sömürgecilik faaliyetleri ivme kazandı. Bu yüzden 1856'dan itibaren Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü savunan Avrupa devletleri, 1871'den sonra bu siyasetlerini terk edip Şark Meselesi'ni kendi lehlerine çevirmeye calistılar. Bu durumdan faydalananmak isteyen Rusya, da gerek Paris Antlaşması ile, kaybettiği avantajları yeniden kazanmak gerekse Balkanlarda etkinliğini artırmak amacıyla Panslavizm propagandasına hız verdi. Bunun sonucunda Balkanlarda birçoğunu isyan çitti. Avrupa devletleri bu isyanların yarattığı sonuçları görüşmek üzere İstanbul'da "Tersane Konferansı"nın toplanmasını kararlaştırdılar.

Osmanlı Devleti, konferans başlığında Kanuni Esasîyi top atesleri eşliğinde ilan etti (23 Aralık 1870). Hariciye Nazırı Saffet Esad Paşa, konferansa katılan delegelere, attılan topların Meşruiyet idaresini ve bu idarenin Osmanlı ülkesindeki Müslüman ve Hristiyanların özgürlüklerinin güvencesi olduğunu, dolayısıyla konferansa gerek kalmadığını belitti. Böylece Avrupa devletlerinin işlerine karışmasını engellemeyi ve Rusya'ya karşı kendisine destek olmalarını planladı. Ancak beklenen olmadı. Avrupalı devletler, meşruiyetin ilanını dikkate almayarak İstanbul Konferansı'nda Osmanlı Devleti'nden Sırbistan ve Karadağ'daki Türk askerlerinin çekilmesini, Bosna Hersek ve Bulgaristan'a özerklik verilmesini istediler. Osmanlı Devleti, egemenlik haklarını zedeleyen bu teklifleri reddetti. Bir süre sonra Avusturya, Almanya, İngiltere, Rusya ve İtalya'nın katıldığı Londra Konferansı düzenlendi. Osmanlı Devleti'nin katılmadığı bu konferansta Osmanlı Devleti'nin egemenlik haklarını zedeleyen bir protokol hazırlandı. Ancak Osmanlı Devleti bu protokol karartmasını reddedince Rusya, Osmanlı Devleti'ne tekrar savaş açtı (1877) (Görsele 4.4).

Ruslar, Balkanlar ve Kafkaslar üzerinden saldırya geçtiler, doğrudan ilerleyerek Erzurum'a ulaştılar. Aziziye Tabyalarını ele geçirdiler. Ancak Erzurum halkı -Nene Hatun'un da içerisinde yer aldığı- uyguladıkları savunma ile Rusları bozguna uğrattı. Balkanlarda ilerleyen Rus orduları ise Grazi Osman Paşa tarafından Plevne'de durdu. Ancak daha sonraki savaşlarda Ruslar, Plevne cephesini vararak İstanbul Yesilköy'e kadar ilerlediler.

Görsele 4.4: Doğu Beyazıt Savunması tablosu (Ressam: Lev Lagorio, Askerî Tarih Müzesi-Rusya)

Tanıyalım

GAZI OSMAN PAŞA (1833-1900)

Osman Paşa, 1876 Osmanlı-Sırp Savaşında Sırp ordusunu büyük bir bozguna uğrattıktan sonra kendisine Mecidiye Nişanı ile müşirlik rütbesi verildi. (...) Bu sırada Ruslar Osmanlı Devletine savaş açınca Osman Paşa ya Plevne'yi savunma görevi verildi. Sayı ve silah yönünden üstün Rus kuvvetlerini yenerek onları püskürttü. Daha sonra Ruslar, ona karşı 150.000 kişilik orduyla ve 800 topla yeniden saldırıyla geçti. Osman Paşa Plevne'ye çekilmek zorunda kaldı. Emrinde 50.000 kişi ve 100 top vardı. Plevne'de dört buçuk ay kahramanca dayandı ve teslim olmayı reddetti. Bir yarma hareketi ile düşman çemberini kırmak isterken yaralandı ve esir düşdü. Rus Çarı tarafından kendisine çifte karta nişanı verilerek İstanbul'a gönderildi.

M. Metin Hülagü, *Gazi Osman Paşa, İslam Ansiklopedisi*, C 13, s. 464-465 (Kısaltılmıştır.)

PLEVNE MARŞI

Tuna Nehri akırmam diyor,
Etrafımı yıkırmam diyor.
Şanı büyük Osman Paşa
Plevne'den çıkmam diyor.

Genel ağdan alınmıştır.

Etkinlik

Ayestefanos ve Berlin Antlaşmalarının maddeleri ve haritadan (Harita 4.5, s. 145) hareketle sizden istenen çalışmalarını yapınız.

Ayestefanos Antlaşması

- Karadeniz den Ege'ye kadar uzanan topraklarda Büyük Bulgar Krallığı kuruldu, Makedonya ve Doğu Rumeli bu krallığa bağlılandı.
- Sırbistan, Karadağ ve Romanya'ya bağımsızlık verildi.
- Kars, Ardahan ve Batum (Elviye-i Selâse) ve Doğubeyazıt Rusya'ya bırakıldı.

Berlin Antlaşması

- Bulgaristan üçe ayrıldı (Asıl Bulgaristan, Osmanlı Devleti'ne bağlı bir prenslik olarak kaldı. Makedonya ise İslahat yapmak koşuluyla Osmanlı Devleti'ne bırakıldı. Doğu Rumlarda ise İslahat yapılmadı.)
- Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız oldu.
- Kars, Ardahan ve Batum (Elviye-i Selâse) Rusya'ya, Doğu Rumlarda ise İslahat yapılmadı.

Diger yandan İngiltere, savaş esnasında Rusya'ya karşı Osmanlı toprak bütünüüzü koruma politikasından vazgeçti. İngiltere'nin bu tutumunda Osmanlı Devleti'nin Almanya ile yakınlaşması etkili oldu. Bunun üzerine İngilizler kendileri ile sömürgecilik rekabeti içerisinde olan Almanyaya karşı Rusya'yı kendi yanına almaya calıştı (Ruslara Boğazların statüsünün bozulmaması ve Süveyş Kanalı'na dokunulmaması şartıyla savastır tarafsız kalacağının taahhüt etti. İngiltere'den aradığı desteği bulamayan Osmanlı Devleti barış istedi. 1878'de Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Ayastefanos (Yesilköy) Antlaşması imzalandı (3 Mart 1878).

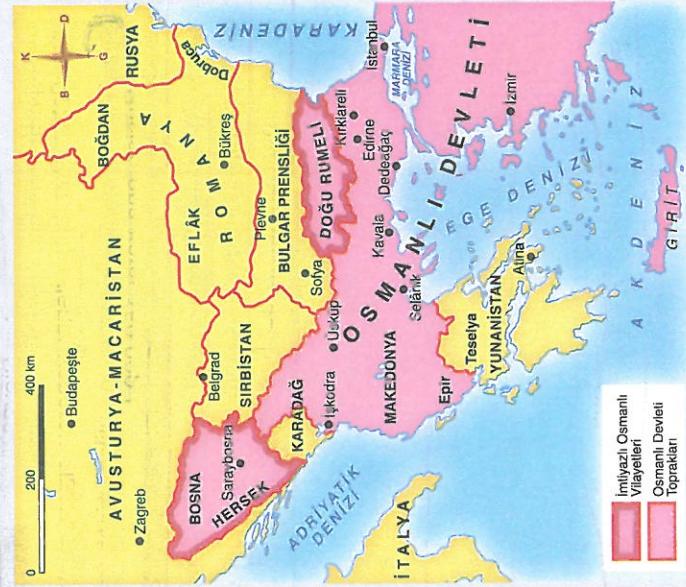
Ayastefanos Antlaşması Avrupa devletlerini memnun etmedi. Özellikle İngiltere, Rusya'nın Büyük Bulgar Krallığı üzerinden Ege Denizi'ne inmesine karşı çıktı. Balkanlarda Slav olmayanların tehlkiye düşütünen öne sürdü. Ama en çok Rusya'nın Ege Denizi ve Akdeniz'e inmesi hâlinde Boğazların ve Süveyş Kanalı'nın tehlkeye düşeceğinden endişelendi. Buhunun üzerine İngiltere'nin öncülüğünde Avrupa devletleri Ayastefanos Antlaşması'nın değiştirilmesi için Berlin'de bir kongre toplanması amacıyla Rusya'ya baskı yaptılar. Bir ay süre kongre sonrasında Berlin Antlaşması imzalandı (18/8).

- Bosna Hersek'e özerklik verildi.
- Girit'te ve doğuda (Ermenilerin bulunduğu bölgelerde) islahat yapıldı (16. madde).
- Osmanlı Devleti, Rusya'ya savaş tazminatı ödendi.

1. Yukarıdaki maddelere göre Ayastefanos ve Berlin Antlaşması'nın farklı yönleri nelerdir?

- Bosna Hersek Osmanlı toprağı sayıldı. Ancak yönetimi geçici olarak Avusturya'ya bırakıldı (Harita 4.5).
- Doğu Anadolu'da Ermenilerin oturduğu yerlerde islahat yapılması kararlaştırıldı (61. madde).
- Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya savaş tazminatı ödemesi kabul edildi.

- 2. Berlin Antlaşması'ni Osmanlı Devleti'nin egemenlik hakları açısından değerlendiriniz.**

Harita 4.5: Berlin Antlaşması'na göre Osmanlı sınırları (1878)

Berlin Antlaşması, Osmanlı tarihinin en ağır anlaşmalarından biri oldu. Devletin dağılma süreci hızlandı. Rusların Balkanlara yönelik politikalarını büyük ölçüde başarıya ulaştı. Ruslar, işgal ettikleri Balkanlar ve Kafkaslardaki Türkleri kalletmeye başladı. Bu yüzden Balkanlar ve özellikle de Kafkaslar üzerinden Anadoluya büyük göçler yaşandı. Anadolu'da Türk nüfusu arttı. Nüfus artışı sonucu sosyal ve ekonomik sorunlar ortaya çıktı. Bu göçler daha sonraki dönemlerde artarak devam etti. Berlin Antlaşması ile ilk kez Ermeni sorunu ortaya çıktı. Ruslar, Ermenilere islahat yapma bahanesi ile Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışma hakkını elde etti. Ermenilerin hamiliğini üstlenerek onları Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtmaya başladı.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında İngiltere, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu güç durumdan yararlanmak istedİ. Berlin Konferansı'nda sömürgeleyen giden yol üzerinde Akdeniz'de bulunan Kibrîs'in geçici olarak kendilerine bırakılması koşuluyla Osmanlı Devleti'ne yardım edeceğini söyledi. Neticede 4 Haziran 1878 tarihli İstanbul Sözleşmesi ile adanın yönetimi İngiltere'ye bırakıldı. İngiltere, 1882 yılında ise Misir'da çıkan isyanları güvenliği açısından sakincalı bulduğunu iddia ederek Misir'i da işgal etti. İngilizler böylece Akdeniz'deki güçler dengesini tamamen kendi lehlerine çevirerek sömürge yollarının denetimini ele geçirdi. Diğer yandan Fransa da 1881 yılında Tunus'u işgal etti. Fransızlar Tunus'u işgal etmekle Batı Akdeniz'de büyük bir denge unsuru hâline geldi. Afrika kıtasına yönelik sömürgecilik faaliyetlerini daha da artırdı.

4.2.5. Ermeni Meseleninin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Osmanlı Devleti'nin çesitli kademelerinde görev yapan Ermeniler, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin istimâlet politikası sayesinde dinî vecibelerini rahatça yerine getirmiş hatta kendi din adamlarını kendileri tayin etme imkânı elde etmiştir. Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde devlet yönetimiyle ilgili bir problemleri olmayan Ermeniler, devletin zaafına uğradığı XIX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren basta Rusya olmak üzere Ingiltere ve Fransa gibi emperyalist devletler, Sark Meslesi'ni hayatı geçirmek amacıyla Ermenileri kendi cihaları doğrultusunda kullanmaya başladılar. Bu doğrultuda ilk olarak 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Ayastefanos Antlaşması'nın 16. maddesine; Berlin Antlaşması'nın ise 61. maddesine "Ermeniler için islahat yapılacaktır." ifadesini ilave ettiler. Böylece Ermenileri koruma bahanesiyle Osmanlı Devleti'nin işlerine karışma hakkını elde ettiler.

Rusya'nın Ermenilerle ilgili hedefi, Anadolu'nun doğusunda bir Ermeni devleti kurdurarak bu devlet üzerinden Akdeniz'e, dolayısıyla da sıcak denizlere inmekti. Aynı şekilde Ingiltere de bu bölgede kendi himayesinde bir Ermeni devleti kurulmasını istiyordu. Ingiltere bu sayede Rusya'ya karşı tampon bölge oluşturarak Rusya'nın Akdeniz'e inmesini engellemeyi amaçlıyordu. İki devletin siyasi politikasından da anlaşacağı gibi Ermeni meselesi, Ermenilerin değil; Osmanlı Devletini parçalamak isteyen Rusya ve Ingiltere'nin menfaatleri doğrultusunda ortaya çıktı.

Emperyalist devletlerin desteği ile Ermeniler teşkilatlannamaya başladılar. Bu amaçla komite ve çeteler kurular. Bunlar arasında en önemlileri, 1887'de Cenevre'de kurulan "Hingak Partisi" ve 1890'da Tiflis'te kurulan "Tasnak Partisi" idi. İki cemiyetin de amacı Osmanlı toprakları içerisinde Doğu Anadolu'da bir Ermeni devleti kurmak ve ayaklanmalar çıkararak Avrupa devletlerini olayların içersine çekmekti. Bu amaçlar doğrultusunda hareket eden Ermeni çeteleri (Görse 4.5), 1896'da Van'da isyan çıkardılar. Bu isyanı 26 Ağustos'ta İstanbul'daki Osmanlı Bankası saldırısı takip etti. 1904'te Sason isyanı'nı çikaran Ermeni komiteler, 1905'te ise Sultan II. Abdülhamit'e suikast girişiminde bulundular. 1909'da da Adana ve çevresinde yol kesme, karakol basma, sivil insanları katletme gibi eylemlerde bulundular.

Görsef 4.5: isyancı bazı Ermeni çeteler

1. Dünya Savaşı başlandıktan bir süre sonra Ruslar, Ermenileri Osmanlı Devleti alehine kuşkutarak ayaklandılar. Bazi Ermeni çeteleri ise cephe gerisindeki Müslümanları katlettiler. Ermeni çeteler, 1915 yılı içerisinde 15 Nisan'da Van'da, 17'sinde Sason'da, 18'inde Bitlis'te 20 Nisan'da Van'da yeriinden isyan başattılar.

Sason'da devlet memurları ve jandarmaları katettiller. Ermenilerin Doğu Anadolu'daki isyanları ve katilamları üzerine Osmanlı Hükümeti, bölge halkın güvenliğini sağlamak için harekete geçti. İlk olarak isyan eden Ermeniler için "Sevk ve İskân Kanunu"nu çıkardı (27 Mayıs 1915). Ardından da cepheye yakın bölgelerde yaşayan Ermenileri ülkenin daha güvenli yerleri olan Suriye ve Irak'ta kuzeyindeki bölgelere göç etti.

Ottoman Hükümeti, bu göç hareketini gelişgizel yaptırmadı. Devletin güvenlik güçleri nezdinde yapılan bu göçlerde halkın tüm iaşelerini karşılandı. Ancak bu göç esnasında bazı Ermeniler hastalık ve soğuk havaya şartları nedeniyle vefat etti. Diğerleri ise belirlienen yerlere güvenli bir şekilde yerleştirildi. Savaşın sona ermesinden sonra isteyenlerin geri dönüş karamamesi çıkarıldı. Dönener için hukuki düzenlemeler yapıldı. Memleketlerine dönemelerin mallarını iade edildi, geri dönenerin mallarının iadesiyle ilgili komisyonlar kuruldu. Dönenerin yol masrafları karşılandı, bazı vergilerden de muaf tutuldu.

1. Dünya Savaşı sonrasında emperyalist devletler Anadolu'yu işgal ettiler. Kendileri ile iş birliği yapan Ermenilere Doğu Anadolu Bölgesi'nde bir devlet kurma sözü verdiler. İngiltere ve Fransa'nın desteğini alan Ermeniler, Kars, İğdır, Sırnak, Kağızman ve Gümrük'ü işgal ettiler. Ancak Kâzım Karabekir Paşa öncülüğündeki Türk ordusu, Ermenileri bozguna uğratarak amaçlarına engel oldu. Merkezi Erivan'da bulunan Ermeni devleti 2-3 Aralık 1920'de TBMM ile imzaladığı Gümrük Antlaşması ile işgal ettiği yerleri boşaltmak zorunda kaldı.

Asılsız Ermeni iddiaları ve Tarihî Gerçekler

Bugün Ermeni soykırımı olarak Türkiye'yi suçlayan devletlerin tarihçileri, Osmanlı arşivinde yıllardır araştırma yapmaktadır. Bu araştırmalar kendi ülkelerinde yayımlanmış ve tarih bilimine önemli katkılar da bulunmaktadır. Bu tür kitaplarda kullanılan Osmanlı arşiv malzemesi ilk elden kaynaklar olarak sunulmuştur. Bu arada ciddi Batılı tarih araştırmacılarının, özellikle siyasi ve hayatı mülahazalar sebebiyle Ermeni sorununu araştırmak istemediklerini de dikkati çekmektedir. Öte yandan doğrudan Ermeniler için çalışan ve Ermeni katliamının araştıran Hilmar Kaiser (Hilmar Kayser) ve Ara Sarafyan gibi araştırmacılara istedikleri izin verildiği gibi Osmanlı Devleti'ni Ermenileri soykırıma tabi tutmalla suçlayan bu araştırmacılardan birinciye altı bin, ikinciye ise üç bin sayıya circaında fotokopi de verilmiştir. Buna rağmen Osmanlı arşivlerinin açılmasını iddia edenlerin aslında gerçek hedefleri ortaya çıkmaktadır. Bu hedef, soykırım iddiasıyla Osmanlı Devleti'nin son zamanlarındaki Batılı siyasetinin temeli diye biliceğimiz "Şark Meselesi"nin yeniden canlanmasından başka bir şey değildir. Buna karşılık Amerika ve Batılı devlet tarihçilerinden kurulacak bir ortak komisyonun, Türk tarihçileriyle birlikte konuyu ilk Ermeni olaylarının çıktığı zamandan başlayarak tehcir sonrasında kadar birlikte araştırmalar gerektir. Bu araştırmada Ermenileri hangi devletlerin kişkirttikleri, cesaretlendirdikleri ve onlara silan yardımı yaptıklarından bir soykırımanın olup olmadığına kadar araştırılması reddedilecektir. Hatta bu araştırmaların Osmanlı, Rus, Alman, Fransa, İngiltere ve Amerika arşivlerinde sürdürülmesi teklifi, zannediyorum ki Osmanlı Hükümetinin 1919'da Batılı devletlerden talep ettiği ikişer tarafsız hukukçunun tehciri araştırması isteğinin reddedildiği gibi reddedilecektir. Eğer iddia edildiği gibi bir buçuk milyon insan katledilmiş olsaydı bunların toplu mezarlara gömülmesi gerekmeydi? Bu toplu mezarlar nerelerde bulunmaktadır? Türklerde ait toplu mezarlar ortaya çıkarken, Van şehrini harap hâli bütün çiplaklıyla ortada dururken neden Ermenilere ait bir toplu mezar bulunmamaktadır? Yoksa bu gibi iddiaları Fransa'nın Cezayir'de ve Adana'da, İngiltere'nin Hindistan ve Afrika'da, Amerika'nın Kızıldırılırlere ve diğer yerli halklara, Almanların Yahudilere, Rusya'nın önce Yahudilere sonra da Türklerle karşı uyguladıkları soykırımlar ve katliamlar unutturulmaya mı çalışılmaktadır?

Yusuf HALAÇOĞLU, Türkler Ansiklopedisi, C 13, s. 488-489

Asılsız Ermeni iddialarının ortaya çıkışmasında hangi faktörler etkili olmuştur? Açıklayınız.

4.2.6 Mısır Sorunu ve Kavalalı Mehmet Ali Paşa

Mısır'ın uluslararası bir sorun hâline gelmesi 1798'de Fransa'nın Mısır'ı işgalile başladı. Fransız İhtilali'nden sonra yayılmacı bir politika izlemeye başlayan Fransızlar, kendilerine rakip olarak gördükleri İngilizlerin sömürgelerini ele geçirebilme için harekete geçtiler. Napolon Bonapart komutasındaki Fransız ordusu, 1798'de İstiklaliye'ye çıktı ve Osmanlı kuvvetlerini yenerek Mısır'ı işgal etti. Dönemin padişahı III. Selim başarılı bir denge politikası izleyerek Fransa'nın rakiplerinden yararlandı. Fransa'ya karşı hinditere ve Rusya ile antlaşma yapmak zorunda kaldı. Antlaşmadan bir süre sonra İngiliz donanması ani bir baskını Eburk denen yerde Fransız donanmasını batardı. Donanması yok olan Napolon Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak amacıyla Suriye üzerine yürüdü. Suriye'de Akka Kalesi öndeinde yapılan savasta, Cezzar Ahmet Paşa komutasındaki Nizam-ı Cedid ordusu Napolon'u ağıb bir yenilgiye uğrattı. Fransa ile 1801'de El Aris Antlaşması imzalanarak savasa son verildi. 1802 yılında iki ülke arasında yapılan Paris Antlaşması ile Mısır yeniden Osmanlı idaresine girdi.

1869 yılında Akdeniz ile Kızıldeniz, İngilizler tarafından Süveyş Kanalı ile birleştirildi. Süveyş Kanalı'nın açılması sonucunda Avrupa ile Asya kıtaları arasındaki ticaret yolu çok kısaltılmış oldu. Özellikle İngilizler bu kanal sayesinde Hindistan'daki sömürgegelerine ksa yoldan ulaşma imkânı buldu. Bu durum Süveyş Kanalı'na en yakın konumda olan Mısır'ın stratejik önemini artırdı. Dolayısıyla sömürgeci ülkelerin Mısır'a ilgileri daha da yoğunlaştı. Bu yüzden Mısır bu dönemde sonra birçok ülkenin müdahalelesine sahne oldu.

Mısır'ı Fransız isgalinden kurtarmak için 1799 yılında Kavala'dan gönderilen askerler arasında Kavalalı Mehmet Ali Paşa (Görsel 4.6) da yer almıştı. Mehmet Ali Paşa, Fransızların Mısır'ından çekilmesinden sonra, buradaki askerleri disipline altına alarak onların komutanhıغا yükseldi. 1805'te ise Osmanlı Devleti tarafından Mısır'a vali olarak atandı. Bölgede birçok atandı. Bülgeler bir çok İslahat yaptı. Güçlü bir ordu ve donanma kurdu ve zamanla Mısır'da büyük oturite hâline geldi.

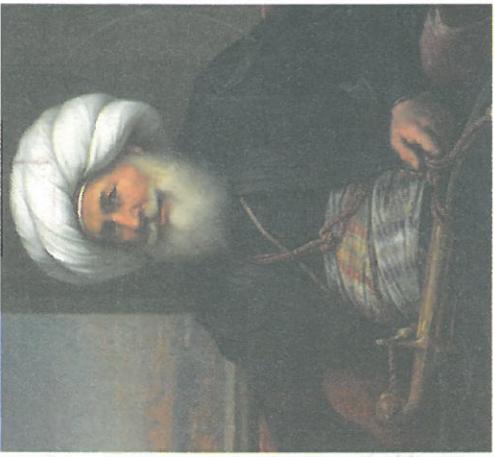

Değerlendiriniz

Mehmet Ali Paşa'nın Mısır'da büyük bir oturite hâline gelmesi Osmanlı Devleti'nde ne gibi olumsuzluklara neden olmuştur? Açıklayınız.

4.2.7 Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyani ve Sonuçları

1826 Rum İsyancı'nın bastırılmasında, da etkili olan Mehmet Ali Paşa, Osmanlı Devleti'nden kendisine söz verilen Mora valiliği yerine Acana ve Sam valiliklerini istedı. Ancak Mehmet Ali Paşa'nın bu isteği, dönemin padişahı Sultan II. Mahmut tarafından kabul edilmedi. Bunun üzerine Mehmet Ali Paşa, Osmanlı Devleti'ne karşı işyan etti. Oğlu İbrahim Paşa komutasındaki bir orduya Suriye'ye gönderdi (1831). Mısır kuvvetleri önce Suriye'de sonra da Konya'da Osmanlı ordularını yenerek Kütahya'ya kadar ilerlediler. Bu gelişmeler karşısında Sultan II. Mahmut, Avrupalı devletlerden destek aramaya başladı. Ancak bu meseleyi Osmanlı Devleti'nin bir iç meselesi olarak örenen Avrupa devletleri gerekli desteği vermediler. Bunun üzerine Sultan II. Mahmut "Denize düşen yılana sarılır" diyerek Rusya'dan yardım istedi Çar I. Nikola, Karadeniz donanmasını, 15 bin kişilik bir kuvvetle İstanbul'a gönderdi. Bu olay Osmanlı Devleti'nin Rusya'nın koruyucusuluğu altına girmesinden Çekinen Ingiltere ve Fransa'yı harekete geçirdi. Bu devletler, baskı yaparak Mehmet Ali Paşa'nın Osmanlı Devleti ile anlaşma yapmasını sağladılar Sultan II. Mahmut ile Mehmet Ali Paşa arasında Kütahya Antlaşması yapıldı (1833).

Görsel 4.6: Kavalalı Mehmet Ali Paşa
tablosu [Ressam: Auguste Couder (Oğusté Kude), Versay Sarayı-Fransa]

Kütahya Antlaşması'na göre

- Mehmet Ali Paşa'ya, Mısır ve Girit valiliplerine ek olarak Suriye valiliği verildi.
  - İbrahim Paşa'ya Adana valiliği verildi.

Değerlendiriniz

Kütahya Antlaşması Osmanlı merkezi otoritesini nasıl etkilemiştir? Belirtiniz

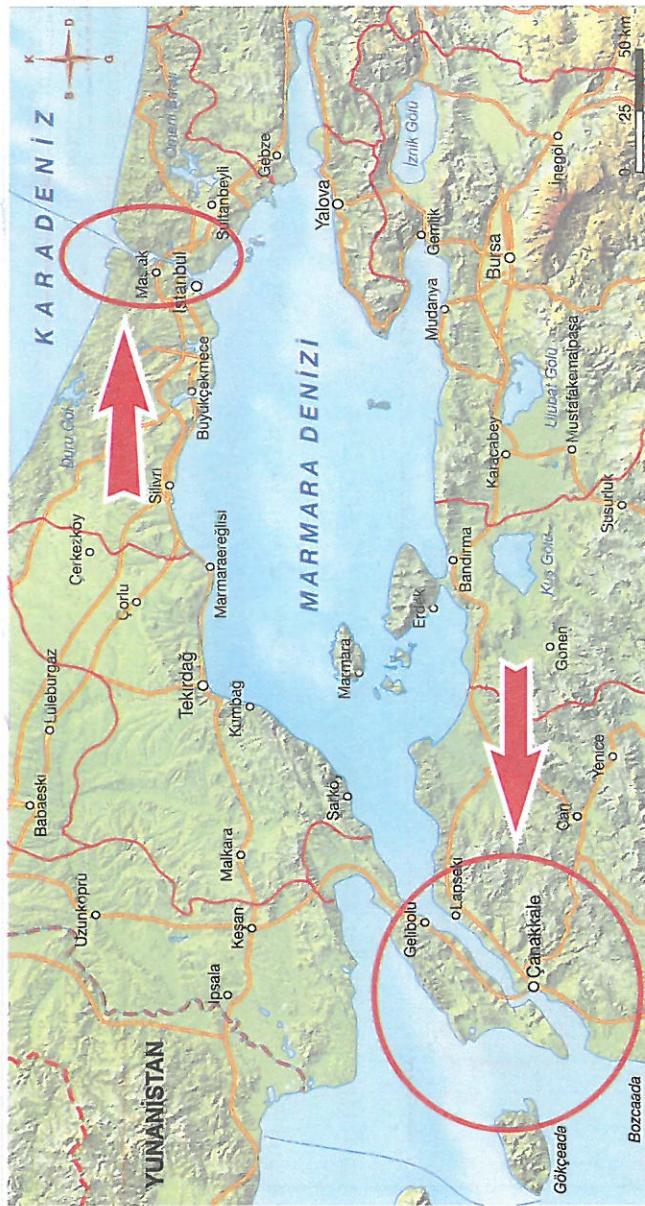
Sultan II. Mahmut, Avrupalıları zoruya Antlaşması'ndan memnun olmadı. Mehmet Ali Paşa'nın olaşı bir saldırsı durumunda İngiltere ve Fransa ya da güvenmediğinden Rusya ile Hünkâr İskelesi Antlaşmasını imzaladı (1833).

Hünkar İşkelesi Antlaşması'na göre:

- Osmanlı Devleti, bir saldırıyla uğursuzsa, Rusya yardım edecekti.
  - Rusya, bir saldırıyla uğursuzsa, Osmanlı Devleti Boğazları kapatacaktı.
  - Antlaşma sekiz yıl geçerli olacaktı.

Hünkâr Iskelesi Antlaşması Osmanlı Devleti'nin Boğazlar (Harita 4.6) üzerindeki egemenlik haklarını tek başına kullandığı son antlaşma oldu. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti için bir çeşit himaye dönemi başladı. Rusya, Boğazlardan serbest geçiş hakkı elde etti. Karadeniz yoluyla sıcak denizlere inme, fırsat⁻ yakaladı. Bu durum Avrupalı devletleri endişelendirdi ve onların Boğazları yakından izlemelerine neden oldu. Böylece Boğazlar sorunu ortaya çıktı.

~~Registration~~

LITERATURA 18. století v Českých zemích

Kütahya Antlaşması Mehmet Ali Paşa'yi memnun etmedi. Bir süre sonra antlaşmayı bozarak Osmalı Devleti'ne saldırdı. Gaziantep'in Nizip ilçesinde yapılan "Nizip Savaşı"nda Osmalı ordusunu yendi (1839). Mehmet Ali Paşa'nın yeniden Osmalı Devleti'ne saldırması Avrupalı devletleri endişe etti. Çünkü Rusya, Osmalı Devleti ile yapmış olduğu Hünkâr Skelesi Antlaşmasına istinaden Boğazlara direhbirliği

Misir İşyani'nı önemlemek için harekete geçen Avrupalı devletler İngiltere'nin önderliğinde Londra'da bir toplantı yaptı. Toplantıya İngiltere, Avusturya, Prusya ve Rusya katıldı. Görüşmeler sonrasında Londra Antlaşması imzalandı (1840).

Hüdavîsîk

Londra Antlaşması'na göre:

- Misir, Osmanlı Devleti'ne bağlı bir eyalet olacak ancak yönetimi Mehmet Ali Paşa ve oğullarına verilecekti.

Mehmet Ali Paşa'nın elinde bulunan Suriye ve Adana, Osmanlı Devleti'ne geri verilecekti. Londra Antlaşması sonucu Misir işyanı sona erdi. Misir, fillen Osmanlı Devleti'nde kaldıysa da Yönetimi Mehmet Ali Paşa ve soyuna bırakıldı. Osmanlı Devleti'nin bir valisine dahi söz geçiremeyecek kadar zayıfıldığı gözler önüne serildi. Mehmet Ali Paşa bölgelerde oturite hâline geldi.

Değerlendiriniz

Londra Antlaşması, Osmanlı Devleti'nin egemenlik haklarını nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

1841 yılında Hünkar İskelesi Antlaşması sona erdi. Osmanlı Devleti'nin yeniden Rusya ile bir anlaşma yapmasından çekinen Avrupali devletler, Boğazlar sorununu görüşmek üzere yeniden Londra'da toplantılar. Konferansa Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa, Prusya, Avusturya ve Rusya katıldı. Konferans sonunda Londra Boğazlar Sözleşmesi imzalandı (1841).

Londra Boğazlar Sözleşmesi'ne göre:

- Boğazlar Osmanlı Devleti egemenliğinde kalacaktı.
- Boğazlar tüm savaş gemilerine kapalı olacaktı.

Londra Antlaşması ve Londra Boğazlar Sözleşmesi Osmanlı Devleti'nin ne kadar güçsüz olduğunu gösterdi. Devlet, Boğazlar üzerindeki egemenliğini kaybetti. Boğazlar uluslararası sorun hâline geldi. Rusya, Osmanlı üzerindeki himaye hakkını kaybetmekle beraber Karadeniz deki güvenliğini sağladı. Yapılan anlaşmalar en çok İngilizlerin okalarını korudu İngilizler, bir süre sonra, gerek Rusya'nın sıcak denizlere inmesini engellemek, gerekse Afrika'daki sömürgeleri ile Hint deniz yolunu korumak amacıyla 1798 yılında Misir'i işgal etti.

Değerlendiriniz

Londra Boğazlar Sözleşmesi hangi devletin çıkarlarını korumaya yönelik yapılmıştır? Belirtiniz.

Aşağıdaki kavram haritasında verilen örnekten hareketle Boğazların uluslararası sorun hâline gelme-

sindeki faktörleri yazınız.

4.2.8. 1768-1914 Yılları Arası Osmanlı-Rus Rekabeti ve Sonuçları

16. yüzyıldan itibaren gittikçe güçlenen Rusya; Karadeniz'e inerek Boğazlarda hâkimiyet kurmayı, bu sayede sıcak deniziye imevi ve Panslavizm'le Balkanlarda egemen güç olmayı hedefleyen bir politika gütmüştür. Bu tarihi politikası öünündeki en büyük engel Osmanlı Devleti olduğu için Rusya, Osmanlı Devletiyle süreklilik bir mücadelenin içine girmiştir. 1768-1914 arasındaki dönemde de Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki rekabet devam etmiştir.

1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşları ve Küçük Kaynarca Antlaşması

Rus ticaret gemileri Karadeniz ve Akdeniz'de serbestçe dolasma hakkını elde ederken Rusya aynı zamanda İstanbul'da, elçi bulundurabilecekti. Ayrıca Rusya, kapitülasyonlardan yararlandığı gibi, Osmanlı yönetimindeki Ortodoksların haklarını da koruyabilecekti.

1787-1792 Osmanlı-Rus Savaşları ve Yaş Antlaşması

Kırım, Rusya'ya dahil oldu.

1807-1812 Osmanlı-Rus Savaşları ve Bükreş Antlaşması

Sırplara bazı ayrıcalıklar verildi. Rusya'nın bölgede etkinliği arttı.

1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşları ve Edirne Antlaşması

Yunanistan bağımsız oldu. Tuna Nehri ağzındaki adalar Rusya'ya bırakıldı. Rus ticaret gemilerinin Boğazlardan serbestçe geçisi kabul edildi. Osmanlı Devleti, Rusya'ya savaş tazminatı ödedi.

1833-Hünkâr İskelesi Antlaşması

Osmanlı Devleti, Rusya bir saldırıyla uğradığı takdire Boğazları, Rusya'nın lehine kapamayı kabul etti.

1853-1856 Savaşları ve Paris Antlaşması

Rusya, önceki dönemlerde Karadeniz'de elde ettiği kazanımları büyük ölçüde kaybetti.

1877-1878 Savaşları (93 Harbi) ve Berlin Antlaşması

Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız oldu. Panstavizm politikası büyük ölçüde amacına ulaştı. "Eviye-i Selâse" olarak adlandırılan Kars, Ardahan ve Batum, Rusya'ya dâhil oldu. Ermeni meselesi uluslararası sorun hâline geldi.

1914-1918 I. Dünya Savaşı

İttifak Devletleri arasında yer alan Rusya ile İttifak Devletleri arasında yer alan Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı esnasında Kafkas Cephesi'nde karşı karşıya geldiler. Savaş, Osmanlı Devleti aleyhine sonuçlandı. 1917 yılında meydana gelen Bolşevik İhtilali sonucunda Çarlık Rusya'sı yıkıldı.

Eğerlendirinizi

1768-1914 yılları arasında Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki rekabet her iki devlette ne gibi sonuçlar ortaya çıkarmıştır? Açıklayınız.

4.2.9 Avrupa'da Bloklaşma Faaliyetleri

XIX. yüzyıl başlarında Piyemonte Kontu Cavour (Kavur) (Görsel 4.7), İngiltere ve Fransa'nın desteğini alarak İtalyan birliğini sağlamak istedti. Aradığı bu fırsat Kırım Savaşı ile Cavour'un öndüne geldi. Rusya'ya karşı İngiltere, Fransa ve Osmanlı Devleti'nin yanında savaşa girme kararı alarak Mart 1855'te askerlerini Kırım'a gönderdi. Kırım Savaşı sonrasında Cavour ve Fransa arasında, Avusturya'ya karşı ittifak yapıldı. Yapılan antlaşma gereği her iki ülke Avusturya'ya savaş ilan etti (1858). Savaş esnasında İtalya'daki diğer kontluklar Piyemonte etrafında birlesti. Yapılan savaşlar sonrasında Roma, Avusturya'dan alındı ve Temmuz 1871'de İtalya'nın başkenti ilan edildi. Böylece İtalya, siyasi birliğini tamamlamış oldu.

1815 Viyana Konferansı sonrasında Avrupa'nın sınırları yeniden çizilmiş, Almanya otuz dokuz küçük devletten oluşan bir konfederasyon hâline gelmiştir. Konfederasyonun denetimi her ne kadar Avusturya'ya bırakılmışsa da, en etkin devlet Prusya idi. Prusya, XIX. yüzyılın ilk yarısında ekonomik açıdan giderek gelişti. Sahip olduğu kömür vatakları ile ürettiği demir-çelik sayesinde Almanya'nın büyük bölümünde serbest ticaret alanları oluşturarak ilerleyen dönemde Alman siyasi birliğinin kurulmasına öncülük etti.

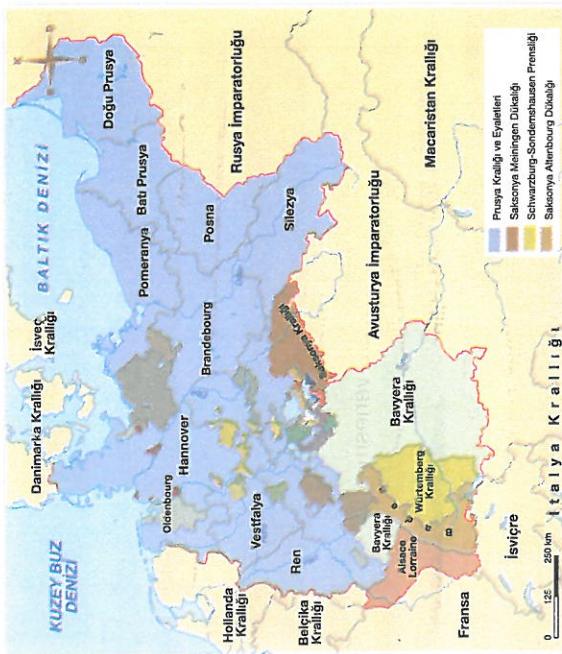

Görsel 4.7: Piyemonte Kontu Cavour

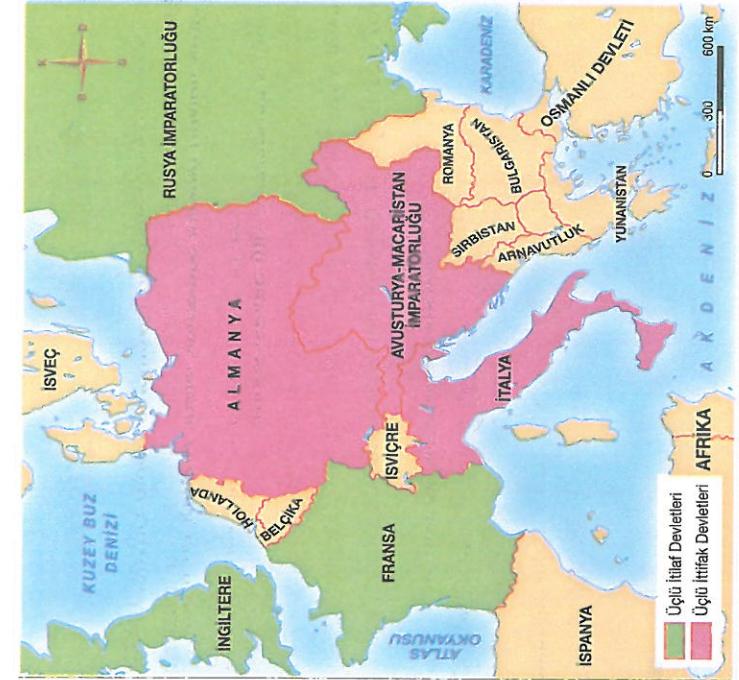

Görsel 4.8: Alman Birliğinin kurucusu Otto von Bismarck

1861 yılında Prusya Kralı olan I. Wilhelm, Alman birliğinin mimarı olacak Otto von Bismarck (Bismarck) (Görsel 4.8) başbakanlığı atadı. Bismarck, Prusya liderliğinde Alman birliğinin kurulmasını öncelikli hedef olarak belirledi. Bismarck bu hedefi çerçevesinde 1864'te Danimarka'ya, 1866'da Avusturya'ya savaş ilan ederek bu devletleri bozguna uğrattı. Sonrasında ise Fransa ile yapılan Sedan Savaşı'ını kazandı (1870). 1871'de Fransa'da imzalanan antlaşma ile ilk defa Almanyaya Devleti adından bahsedildi. Neticede Bismarck önderliğindeki Prusya, on yıldan kısa sürede önemli savaşlardan galip çıkarak Alman birliğini kurmayı başardı (Harita 4.7).

Harita 4.7: Almanya birligi

Harita 4.8: XIX ve XX. yüzyılda Üçlü İttifat ve Üçlü İttifak Devletleri

Böylesce dünya devletleri arasında ilk kez teması başlandı. Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya'ya yalnızca "Üçlü İttifak Bloku"nu oluşturdu (1882). Diğer yandan İngiltere öncülüğünde, Fransa ve Rusya arasında "Üçlü İttifat Bloku" kuruldu (1907) (Harita 4.8). Bu bloklar arasındaki ekonomik rekabet, sömürge eğilimini artırdı. Almanya, Rusya'ya karşı Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu destekledi.

 (A)

Böylesce dünya devletleri arasında ilk kez teması başlandı. Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya'ya yalnızca "Üçlü İttifak Bloku"nu oluşturdu (1882). Diğer yandan İngiltere öncülüğünde, Fransa ve Rusya arasında "Üçlü İttifat Bloku" kuruldu (1907) (Harita 4.8). Bu bloklar arasındaki ekonomik rekabet, sömürge eğilimini artırdı. Almanya, Rusya'ya karşı Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu destekledi.

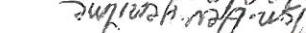
Değerlendiriniz

İtalya ve Almanya'nın siyasi birliklerini tamamlamaları Avrupa'daki sömürgecilik rekabetini nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

4.2.10. Balkan Savaşları

Fransız İttifatının yayılmış olduğu milliyetçilik akımı çok uluslu Osmanlı Devleti'ni yönde etkiledi. Balkanlarda birçok ulus ayaklandı. Bu ayaklanmalara, Balkanlar üzerinde siyasi emelleri olan Rusya da destek oldu. Çikan isyanlar sonucunda Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan, Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsız birer devlet oldular. Bosna Hersek'te Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na ilhak etti. Balkanlarda Osmanlı Devleti'ne bağlı bir tek Arnavutluk kaldı. Ancak bağımsız olan Balkan ülkeleri, Rusya ve bazı Avrupalı devletlerin kişikirtmaları sonucu yayılmacı politika izlediler. Osmanlı Devleti'ni Balkanlardan çekarmak ve Şark Meselesi'ni hayata geçirmek amacıyla harekete geçtiler.

I. Balkan Savaşı (1912-1913)

 (A)

Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan kendi aralarında anlaşarak Osmanlı Devleti'ni Rumeli'den atmayı karar verdiler. Balkanlara yerleşmek ve Osmanlı Devleti üzerinde tarihi emellerini gerçekleştirmek isteyen Rusya da bu ülkelere destek verdi. Balkan devletleri Osmanlı Devleti'nden Makedonya'da İslahat yapmasını istediler. İstekleri reddedilince, başta Karadağ olmak üzere diğer Balkan ülkeleri Osmanlı Devleti'ne savaş açtılar (8 Ekim 1912). Savaş başladığında, Osmanlı ordusu içerisinde siyasi oksimeler vardı. Mevcut iktidar, askeri masrafları kısmak amacıyla ordunun büyük bir kısmını terhis etmişti. Ordular arasında es güdüm yoktu. Bu nedenle dört Balkan ülkesine karşı savaşan Osmanlı Devleti yeniliye uğradı.

Uluslararası ilişkilerde denge stratejisi (1774-1914)

Bulgarlar Edirne'yi kusattı. Osmanlı orduları Çatalca'ya kadar geri çekilmek zorunda kaldı (Görsele 4.9). Diğer yandan Yunanlar, Ege adalarına asker çıkardılar. Bu durumdan yararlanarak Arnavutluk ise bağımsızlığını ilan etti.

Resim 4.9: Çatalca'ya doğru çekilen Osmanlı birikleri

Bu gelişmeler karşısında Rusya'nın Balkanlara tamamen egemen olmasından çekinen Avrupalı devletler Rusya'yla Osmanlı Devletini uzlaştırmaya çalıştılar. Osmanlı Devleti ile Balkan ülkeleri arasında yapılacak barış şartlarını görüşmek üzere Londra'da bir konferans düzenlediler. Bu sırada İttidarda bulunan Hünriyet ve İtilaf Fırkası, Balkan ülkelerinin isteklerini kabul etmeye hazırlıktaydı. Fırka, Balkan ülkelerinin protesto eden İttihat ve Terakkiciler düzendikten sonra "Babil'i Baskın" ile yönetimi ele geçirdi (23 Ocak 1913). İttihatçılar dört Balkan ülkesi ile Londra Antlaşması'ni imzaladılar (1913).

Londra Antlaşması'na göre:

- Midye-Enez hattının batısındaki bütün topraklar Balkan devletlerine bırakıldı.
- Sırbistan'a Orta ve Kuzey Makedonya bırakıldı. Yunanistan'a Selânik, Girit ve Güney Makedonya verildi.
- Bulgaristan'a Kavala, Dedeagac ve bütün Trakya verildi.
- Ege adalarının geleceği ve Arnavutluk sınırının testpitinde Avrupalı devletlerin karar vermesi uygun görüldü.
- 1913 Londra Antlaşmasıyla Bulgaristan en fazla toprak kazanan ülke olmasının yanında Ege Denizine ulası (Hanya 4.9) Yunanistan Girit ve Sefernîk'ı alarak konumunu güçlendirdi. Sırbistan ve Karadağ, topraklarını genişleterek Balkanlarda güç sahibi oldu. Arnavutluk, Osmanlı Devletinden ayrılan son Balkan ülkesi oldu.

Harita 4.9: I. Balkan Savaşı sonrası Osmanlı sınırları

II. Balkan Savaşı (1913)

Londra Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nden en büyük toprağı Bulgaristan'ın alınmasından memnun olmayan Sırbistan ve Yunanistan Bulgaristan'a karşı ittifak kurdu. Bulgaristan'ın bu ittifaka saldırısı ile II. Balkan Savaşı başlıdı (29 Haziran 1913). Bir süre sonra Balkanlarda sınırlarını genişletmek isteyen Romanya da Bulgaristan'a savaş açtı. Bulgar orduları yenilmeye başladı. Balkan ülkeleri arasındaki çatışmalardan yararlanmak isteyen Osmanlı Genelkurmay Başkanı Enver Paşa, Midye-Enez hattını geçti. Edirne ve Kırklareli'ni geri aldı. Ancak Avrupai devletler, Osmanlı ordularının daha fazla ilerlemelerine müsaade etmediler. II. Balkan Savaşı sonunda Bulgaristan ile İstanbul, Yunanistan ile Atina Antlaşmaları yapıldı (1913). Yine Balkan ülkeleri kendi aralarında yaptıkları Bürekş Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nden aldığı toprakları aralarında paylaştılar.

Ottoman Devleti ile Bulgaristan arasında yapılan İstanbul Antlaşması'na göre:

- Kavala ve Dedeağac Bulgaristan'a; Edirne, Kırklareli ve Dımetoka Osmanlı Devleti'ne bırakıldı.
- Meric Nehri Liki ülke arasında sınır kabul edildi.
- Bulgaristan'da kalan Türklerle, Bulgarlarla eşit haklar verildi.

Ottoman Devleti ile Yunanistan arasında yapılan Atina Antlaşması'na göre:

- Yanya, Selânik ve Giirtin'ün Yunanistan'a ait olduğu kabul edildi.

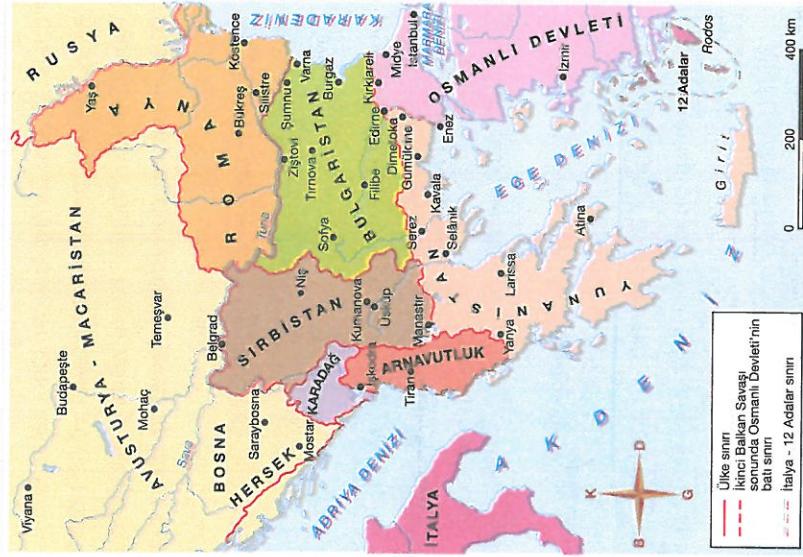
Ottoman Devleti, Sırbistan ile İstanbul Antlaşması'nı imzaladı. Ancak iki ülkenin ortak sınırı bulunmadığı için sınır tespitini yapamadı. Antlaşmaya işgal altındaki Makedonya'da kalan Türklerin hukuki statülerini belirlemek 위해 bölgedeki Türklerin hakları güvence altına alınmak istendi.

Değerlendiriniz

Ottoman Devleti'nin Balkanlardaki hâkimiyetini büyük ölçüde kaybetmesi ne gibi olumsuzluklara neden olmuştur?

Balkan Savaşları sonrasında Osmanlı Devleti'nin Balkan ülkelerini bile yenemeyecek kadar zayıfladığı ortaya çıktı. Osmanlı, Doğu Trakya dışında Avrupa'daki tüm topraklarını kaybetti (Harita 4.10). Ege Denizi'ndeki üstünüğü sona erdi. Balkanlarda azınlık statüsüne düşen Türkler baskı ve zulüm'lere maruz kaldı. Balkan ülkelerinin de baskı gören Türklerin önemli bir kısmı Anadolu'ya göç etti. Böylece Osmanlı Devleti'nin sınırları daralmasına rağmen Balkanlardan gelen göçler yüzünden nüfusu arttı.

İngiltere ile Fransa'nın ikiyüzlü dış politikaları ve Rusya'nın yayılmış politikaları Osmanlı Devletini yeni ittifak arkadaşlarına itti. Nitekim XIX. yüzyılın sonlarında doğru Osmanlı Devleti ile Almanya arasında belli bir yakınlıkma görüdü. Bu yakınlaşmanın sonucu Osmanlı Devleti ile Almanya arasında "Hicaz Demir Yolu Protokolü" imzalandı (1 Mayıs 1900). Diğer yandan 1907 yılında yapılan Reval Görüşmeleri neticesinde İngiltere, Fransa ve Rusya'nın Şark Meselesi konusunda anlaşması, Osmanlı-Almanya yakınılaşmasını daha da artırdı. Hatta bu yakınlaşma iki devletin I. Dünya Savaşı'na birlikte katılmalarına yol açtı.

Harita 4.10: II. Balkan Savaşı sonrası Osmanlı sınırları

4.2.11. I. Dünya Savaşı Öncesinde Osmanlı Devleti

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı öncesi iki gruba ayrılmış olan Avrupa'da, bir gruba dahil olarak siyasi yalnızlıkta kurtulmak istiyordu. Bu amaçla ilk olarak İngiltere'ye ittifak teklifinde bulundu. Ancak İngilizler Osmanlı Devleti'ne tarafsız bir tutum izlemesi gerektiği yönünde tavsiyede bulundu. Diğer yandan Balkan Savaşları sırasında Rusya, İngiltere ve Fransa'nın Balkan ülkelerine destek vermeleleri Osmanlı Devleti'ni rahatsız etti.

I. Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti

I. Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı Devleti bir taraftan ordusu ve donanmasını yeniden yapılandırmakta diğer taraftan da bloklaşan Avrupa'da yalnız kalınamak için birtakım diplomatik girişimlerde bulunmaya başladı. Zaten önünde iki seçenek vardı: İtilaf Devletleri safina katılmak veya ittifak Devletleri yanında yer almak. Önce Fransa ve İngiltere ile ittifak yapılılmak isteniyse de bu iki devlet, çıkacak bir savaşa yıkılmasına kesin gözüyle baklıklarını, hele hele toprakları üzerinde emeller besledikleri Osmanlı Devleti ile bir antlaşmaaya yanaşmadılar. Durum böyle olunca geride kalan son ve tek seçenekçe yönelindi ve 2 Ağustos 1914'te Almanya ve Avusturya-Macaristan ile ittifak anlaşması imzalandı. Bu antlaşmaya göre taraflardan biri savaşa girdiğinde diğer devletin de savaşa girmesi şartı vardı. Anlaşmanın imzalandığı günden bir gün önce Almanya Rusya ile savaşa tutuştuğundan anlaşıma hükümlerine göre Osmanlı Devleti'nin de Rusya'ya savaşa açması gerekiirdi.

Alman İmparatoru II. Wilhelm (Vilhem), Osmanlı Padişahı V. Mehmet Reşat, Avusturya-Macaristan İmparatoru Franz Joseph (Frans Yosef) arasında 341-343 (Aslına sadık kalınarak kısaltılmıştır.)

1. Metne göre İngiltere ve Fransa, olsası bir savaşta neden Osmanlı Devleti'ni kendi yanlarına almak istememişlerdir? Belirtiniz.

2. Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na katılmásında hangi faktörler etkili olmuştur? Açıklayınız.

1914'te Dâhilîye Nazırı Talat Bey nezdinde Rusya'ya teklif yapıldıysa, da Rusya'dan olumsuz yanıt aldı. Bu gelişmeler karşısında Osmanlı Devleti, Rusya ve İngiltere'ye karşı Fransa'nın desteğini almaya çalıştı. Bu doğrultuda Cemal Paşa, 1914'te Fransa'ya gitti. Ancak Fransa da ittifak konusunda tek başına bir şey yapamayacağını ve bu konuyu müttifileriyle müzakere etmelerini gerektirgini belirterek Cemal Paşa'ya olumsuz yanıt verdi.

İtilaf Devletleri'nde aradığı desteği bulamayan Osmanlı Devleti, Almanya ile yakınlaşmak zorunda kaldı. İki devlet arasında 2 Ağustos 1914'te ittifak anlaşması imzalandı. Bu gelişmeye bağlı olarak Osmanlı Devleti aynı gün seferberlik ilan etti.

